

Programma VAWOZ 2031-2040

Nota van Antwoord reacties concept NRD - Zuid-Holland

Datum: 27-09-2024
Versienummer: 2.0
Status: Definitief

In opdracht van:

Ministerie van Klimaat en
Groene Groei

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding en leeswijzer.....	3
1.1	Inleiding.....	3
1.2	Leeswijzer: hoe vind ik de antwoorden op mijn reactie	3
2	Algemene toelichting reacties Zuid-Holland.....	4
3	Routes en zoeklocaties in Zuid-Holland	5
4	Samenhang met andere ontwikkelingen in Zuid-Holland.....	21
	Colofon.....	29

1 Inleiding en leeswijzer

1.1 Inleiding

Van vrijdag 23 februari 2024 tot en met donderdag 4 april 2024 lag de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (concept NRD) voor het Programma VAWOZ 2031-2040 ter inzage. Hier kon u over lezen in meerdere lokale media en de Staatscourant van 22 februari 2024. De concept NRD is het onderzoeksplan voor het opstellen van een plan-Milieu Effect Rapport (plan-MER) en een Integrale Effecten Analyse (IEA).

De plan-MER en de IEA beoordelen de verschillende te onderzoeken onderzoeksalternatieven op een aantal aspecten. In de concept NRD staan de te onderzoeken onderdelen en de thema's en aspecten waarop we deze beoordelen. Iedereen kon reageren op de concept NRD. Met deze reacties willen we vanuit verschillende belanghebbenden en belangstellenden aandachtspunten voor de onderzoeksvoorstellen en -aspecten ophalen. Door iedereen te laten meedenken, verbetert de kwaliteit van de ruimtelijke keuzes die we moeten maken. In totaal zijn er 2.279 reacties binnengekomen. Het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG), bedankt de indieners voor de input en het meedenken in dit programma.

Tijdens de terinzagelegging organiseerde het toenmalige ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) informatiebijeenkomsten bij u in de regio. Tijdens deze bijeenkomsten kreeg u meer te horen over de inhoud van de concept NRD, de vormen van meedenken en het programma. Uiteraard kon u tijdens de bijeenkomsten ook vragen stellen en direct een officiële reactie indienen.

Op de [website van RVO](#) vindt u alle geanonimiseerde reacties in de inspraakbundel. Hierin hebben alle reacties een persoonlijk registratienummer gekregen. Dit persoonlijke registratienummer is met de indiener gedeeld vlak na indiening van de reactie.

1.2 Leeswijzer: hoe vind ik de antwoorden op mijn reactie

Tijdens de terinzagelegging kon iedereen reageren op de concept NRD. In totaal zijn er 2.279 reacties binnengekomen. Om het terugvinden van uw reactie en het antwoord hierop zo gemakkelijk mogelijk te maken, hebben wij de reacties ingedeeld in categorieën en de antwoorden onderverdeeld in verschillende documenten:

1. Nota van Antwoord - Algemeen deel
2. Nota van Antwoord - Noord-Holland
3. Nota van Antwoord - Zuid-Holland
4. Nota van Antwoord - Noord-Brabant & Limburg
5. Nota van Antwoord - Zeeland

Op onze website, www.rvo.nl/vawoz, vindt u al deze documenten en de codewijzer. Deze heeft u, samen met uw persoonlijke registratienummer, nodig om gemakkelijk het antwoord op uw reactie terug te vinden. Ga naar onze [website](#) en volg het stappenplan.

2 Algemene toelichting reacties Zuid-Holland

Er zijn 1297 reacties vanuit Zuid-Holland binnengekomen, die de volgende onderwerpen aanstippen. Wat betreft de locaties van zoekgebieden en aanlandingen wordt vaak genoemd dat het best aansluiting gezocht kan worden bij industriële omgeving, zoals het havengebied van Rotterdam, in plaats van bijvoorbeeld te zoeken naar een aansluiting in agrarisch gebied en tevens open polderlandschap nabij Simonshaven. Er zijn verschillende suggesties gegeven om specifieke locaties in het havengebied te onderzoeken. Ook uiten indieners hun zorgen over de invloed van de aanlandingen, converterstations en elektrolyzers op hun leefomgeving.

Andere indieners uiten zorgen over de gevolgen van de aanlandingen voor onder andere water, bodem en natuur en het doorkruisen van dichtbebouwde omgeving bij de routes naar Bleiswijk en Wateringen. Indieners vragen tenslotte aandacht voor de samenhang met andere projecten en programma's, en dat het belangrijk is daar inzichten uit te gebruiken. Voorbeelden die worden genoemd zijn Nederwiek 3, NOVEX en de omgevingsvisies.

Hierna vindt u tabellen met de codes en onderwerpen van de reacties die in dit document behandeld worden. In hoofdstuk 3 vindt u reacties en antwoorden over het onderwerp routes en zoeklocaties in Zuid-Holland. In Hoofdstuk 4 vindt u de reacties en antwoorden over het onderwerp samenhang met andere ontwikkelingen in Zuid-Holland.

Codes hoofdstuk 3	Onderwerp routes en zoeklocaties in Zuid-Holland
3.4.1	Wassenaar
3.4.2	Bleiswijk
3.4.3	Niet in Simonshaven, maar het havengebied
3.4.4	Suggestie andere (industriële) gebieden
3.4.5	Delfland
3.4.6	Dunea
3.4.7	Individuele reacties

Codes hoofdstuk 4	Onderwerp samenhang met andere ontwikkelingen in Zuid-Holland
4.3.1	Restwarmte voor glastuinbouw
4.3.2	Oegstgeest 150kV-verbinding
4.3.3	Nederwiek
4.3.6	Individuele reacties

3 Routes en zoeklocaties in Zuid-Holland

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
Wassenaar		
3.4.1.1	Indiener vinden Wassenaar als aanlandzone onwenselijk. Ze zijn vooral bezorgd over de Natuurnetwerk Nederland- en Natura 2000-gebieden waar de kabels doorheen komen. Eén indiener citeert de concept NRD, waarin staat dat het er nu op lijkt dat kabels en leidingen in deze Natura 2000-gebieden worden toegestaan. Indiener vraagt of dit geldt voor het nieuwe Natura 2000-gebied Maasmond of ook voor andere Natura 2000-gebieden. Indiener vraagt om ook rekening te houden met de aanvliegroutes van Schiphol, die ook al over deze Natura 2000-gebieden blijven vliegen nu Lelystad Airport dicht blijft.	Het plan-MER brengt de effecten op natuur, zoals het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000, in beeld. In sommige gevallen is het mogelijk om effecten op deze gebieden te voorkomen door maatregelen te nemen. Kabels en leidingen in deze gebieden zijn niet op voorhand toegestaan. Het plan-MER maakt een inschatting of een kabel of leiding uiteindelijk een vergunning kan krijgen. Tot slot brengt het plan-MER effecten in beeld in vergelijking met de referentiesituatie. De aanvliegroutes van Schiphol zijn hier onderdeel van.
3.4.1.2.	Indiener is bezorgd dat de kabels die richting Wassenaar door zee komen een gevaar zijn voor de visserij.	Het plan-MER brengt in beeld of er in de aanlegfase effecten zijn op het gebruik van visgronden. Als de kabels en leidingen aangelegd zijn, zijn deze begraven in de zeebodem en kunnen vissers gewoon hun werk doen.
3.4.1.3	Indiener geeft aan dat rond Wassenaar veel Natura 2000-gebieden, recreatiegebieden en woningen zijn. Een groot aanlandingsproject zou dit verstoren.	Het plan-MER brengt de effecten op Natura 2000-gebieden, recreatiegebieden en woningen in beeld.
3.4.1.4	Indiener is bezorgd dat meerdere zaken in gevaar komen als Wassenaar een aanlandzone is. Indiener noemt het belang van Wassenaar als waterwingebied voor de drinkwatervoorziening van grote delen van Zuid-Holland. Ook noemt indiener de hoge archeologische verwachtingswaarde van het gebied. Verder geeft indiener aan dat de Wassenaarse Slag voor recreatie bedoeld is.	Programma VAWOZ herkent de zorgen en belangen in dit gebied. Het plan-MER brengt de effecten van een aanlanding op het waterwingebied, archeologie en recreatie in beeld. Deze worden betrokken bij de besluitvorming in Programma VAWOZ.
3.4.1.5	Indiener hoopt dat Wassenaar uit de zoektocht naar aanlandingspunten verdwijnt.	Er is weinig ruimte in Nederland. En in Zuid-Holland zeker. Dit maakt de zoektocht naar mogelijkheden voor aanlanding moeilijk. Programma VAWOZ kijkt de komende periode met betrokken partijen naar de kaart en de gebiedsinformatie rond de mogelijke aanlandlocaties. Zo brengt het programma de kenmerken van het gebied in beeld en weegt het deze integraal af.
Bleiswijk		
3.4.2.1	Aan de noordkant van Noordwijk zit sinds 2014 een aanlandingspunt van het windpark Luchterduinen. Vanaf Noordwijk is dit met een 8 km lange stroomkabel aangesloten op het TenneT-station. Meerdere indieneren zien een kans om het tracé van de bestaande aansluiting van Wind op Zee in Noordwijk te gebruiken, in plaats van een nieuw aanlandingspunt te maken.	Het onderzoek neemt deze suggestie mee.
3.4.2.2	Indieneren willen duidelijk maken dat het tracé van Noordwijk naar het 380kV-hoogspanningsstation in Bleiswijk door gebied loopt met belangrijke natuur- en landschapswaarden. Denk bijvoorbeeld aan de waardevolle graslanden van onder meer de polder Boekhorst en de Roodemolenpolder, maar ook het Kroonjuweel van	Dat is bekend. Programma VAWOZ besprak met betrokken partijen om de kaart van dit gebied. Het onderzoeksconsortium heeft deze gebiedsinformatie, zodat het die mee kan nemen in de verdere onderzoeken.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	het Kagerplassegebied. In dit laatste gebied is sprake van cultuurhistorische en recreatieve waarde.	
3.4.2.3	Indiener zegt dat route richting Bleiswijk als kansrijke route nog wel in de concept NRD plan-MER staat. Door onder meer cultureel erfgoed (Limes Unesco-Werelderfgoed, beschermd gezicht) is deze route niet meer kansrijk.	Tijdens het verdere onderzoek kunnen routes en locaties minder kansrijk blijken. Bij alle mogelijke routes van het Programma VAWOZ onderzoeken we nu meerdere effecten. Op basis van het onderzoek wegen we voor de onderzochte locaties meerdere voorwaarden integraal af.
3.4.2.4	Indiener is voorstander van de keuze voor de aanlandingsroute Wassenaar — Bleiswijk, in plaats van de eerder genoemde aanlandings- en aansluitingsroute Katwijk — Bleiswijk. Wel vraagt indiener bijzondere aandacht en grote mate van zorgvuldigheid bij de voorbereiding van de verdere planvorming en/of bestuurlijke besluitvorming met betrekking tot mogelijke ingrijpende effecten voor de fysieke leefomgeving als gevolg van aanleg van de infrastructuur voor de route vanaf aanlandingszone Wassenaar naar 380kV-station in Bleiswijk.	Het onderzoek kan natuurgebieden helaas niet uitsluiten. Deze vermijden we zoveel mogelijk, maar er ligt een grote opgave en de ruimte is beperkt. De effecten van de tracés op de omgeving zijn onderdeel van de onderzoeken en de uiteindelijke beoordeling van de alternatieven.
3.4.2.5	Indieners vinden de energietransitie belangrijk en zien de rol die de aansluitlocaties daarbij spelen. Volgens hen heeft het hoogspanningsstation in Bleiswijk als aansluitlocatie voor windenergie op zee meerwaarde als er een combinatie komt met een grootschalige elektrolyser in Lansingerland of de regio. De glastuinbouwsector in dit gebied zou daar ook van profiteren.	Goed om de kansen voor verduurzaming integraal aan te pakken. Meekoppelkansen zijn onderdeel van het onderzoek.
3.4.2.6	Indiener zegt dat de beschikbare ruimte rond Bleiswijk zeer beperkt is. Een lang tracé van Noordwijk of Wassenaar naar Bleiswijk is ook ingewikkelder en duurder. Daarom stelt de indiener voor te onderzoeken of de elektrolysecapaciteit en de bijbehorende waterstof- en warmteproductie binnen Holland Rijnland gelokaliseerd kan worden. Indiener vraagt om daarbij de meerwaarde voor de warmtetransitie van de regio met de concrete gezamenlijke warmteinitiatieven (Aardwarmte Rijnland, WarmteLinq) mee te nemen.	Goed om de kansen voor verduurzaming integraal aan te pakken. En de meekoppelkansen met onder meer de warmtenetten te zien. De elektrolyzers waar VAWOZ op dit moment van uitgaat zijn geschikt voor waterstofproductie op grote schaal (vooralsnog zo'n 1GW). Door waterstof te produceren ontlasten we het elektriciteitsnet en hoeft de elektriciteit niet verder het hoogspanningsnet op. Een hoogspanningsstation in de buurt is een voorwaarde. De kosten van lange tracés zijn onderdeel van de integrale afweging.
3.4.2.7	Indiener denkt dat het huidige investeringsplan van Liander en TenneT niet genoeg is voor het klimaatneutrale eindbeeld van de regio [Zuid-Holland, regio Bleiswijk]. Na uitvoering van het Investeringsplan (IP) kan het elektriciteitsnet weer overbelast raken. Dit vraagt dan om extra uitbreidingen, wat misschien nieuwe kansen biedt voor aanlandingen.	De nieuwste investeringsplannen van de netbeheerders kijken tot 2035. Elke 2 jaar schrijven ze een nieuw investeringsplan. Dit komt door de dynamiek en onzekerheden in een 'zichtjaar' (in dit geval 2035), bijvoorbeeld op het gebied van vraag en aanbod van elektriciteit. Op deze manier is het mogelijk om duidelijk te krijgen of de aangescherpte scenario's veel invloed hebben op de investeringen. Dus is het mogelijk om bij te sturen als dat nodig is. Ook ontwikkelde TenneT een lange termijnvisie op het elektriciteitsnet van de toekomst in de Target Grid.
Niet in Simonshaven, maar het havengebied		
3.4.3.1	Indieners zijn tegen de bouw van een elektrolyser in het zoekgebied Simonshaven. Volgens hen moet deze op de Maasvlakte komen, omdat de Maasvlakte hiervoor bedoeld is. Enkele indieners noemen ook Europoort, het industrieterrein van	Op dit moment zoekt Programma VAWOZ binnen een straal van 6 km rond alle mogelijke aan te sluiten 380kV-hoogspanningsstations naar mogelijkheden voor een grootschalige elektrolyser. Het programma kijkt naar locaties binnen en buiten de

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	<p>Hellevoetsluis en het Botlekgebied als plekken voor industrie, installaties en fabrieken. Indiëners geven onder meer de volgende argumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op de Maasvlakte staat al een fabriek om waterstof te produceren. Dit is een mooi alternatief voor andere zoekgebieden. Een indiener zegt dat op de Maasvlakte al jaren een overbodige kolencentrale staat. Indiener stelt voor deze te slopen om ruimte voor een converterstation en elektrolyser te maken. Indiener wil ook dat we bewust omgaan met ruimte. Indiener vindt dat een converterstation en elektrolyser in het havengebied thuishoren. Als daar geen ruimte beschikbaar is, moeten we volgens indiener harder zoeken. Het kan geen reden zijn om industriële activiteiten in een agrarisch gebied te plaatsen. • Indiëners vinden een waterstoffabriek in het poldergebied van Simonshaven niet te verkopen in een maatschappelijk klimaat waar de nadruk ligt op natuurbehoud, leefbaarheid en beperken van stikstofuitstoot. Ook noemen ze de nadelige effecten op het milieu, de sociale structuur en de gezondheid van inwoners. • Indiener wil industrie bij industrie houden. Ook is er in Simonshaven nu al veel overlast van vervuiling en files door Europoort. • De Maasvlakte bestaat niet uit veenbodem die ongeschikt is voor industriële bouw, zoals het gebied rond Simonshaven. • Indiener vindt het niet logisch waterstof te produceren in Simonshaven, daarna te vervoeren naar het Havengebied, het daar op te slaan, en het dan weer te vervoeren naar de eindgebruiker. De afstand tot de industrie, een grootgebruiker van waterstof, is vanaf de Maasvlakte veel kleiner dan vanaf Simonshaven. • De elektrolyser in het poldergebied van Simonshaven komt onder NAP terwijl er zorgen zijn over de stijging van de zeespiegel. Als de elektrolyser op de Maasvlakte komt, staat hij boven NAP. Indiener vraagt of het dan niet logischer is om de elektrolyser op hoger gelegen gronden te bouwen. • Indiener waarschuwt voor de mogelijke aanzuigende werking van extra industrie en/of verkeer die een elektrolyser in de regio bij Simonshaven kan hebben. Extra verkeer gebeurt dan op wegen die daarvoor niet geschikt zijn. Ze zijn te smal, bestaan uit bomendijken en/of niet geschikt voor zwaar verkeer. Een indiener geeft ook aan dat deze extra infrastructuur niet in een landelijk gebied past. • Indiener zegt dat haven- en industrieelcomplex (HIC) is aangewezen als gebied voor risicovolle activiteiten om de omgeving te ontlasten. Volgens de indiener voegt de keuze voor één of beide locaties een functie in die gebieden toe die in dat gebied niet past. En aan de overkant van het water zit een groot industrieel havencomplex. 	<p>industrieterreinen. Maar ook naar locaties die nu in gebruik zijn, maar waarvan het gebruik in de toekomst kan veranderen. Het programma brengt de effecten van deze mogelijkheden in beeld. Op dit moment maakt het programma nog geen keuze. De beoordeling van locaties neemt meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur. De voorstellen voor alternatieve locaties wegen we mee in de volgende fase van het onderzoek. In die fase kijken we ook naar beschikbare ruimte binnen de bestaande omtrek van het havengebied.</p>

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	<p>Zulke keuzes leiden tot een onnodige versnippering van het landschap. Ook zorgt dit voor weerstand en onbegrip, blijkt uit contacten van indiener met de regio.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indiëners geven aan dat er al heel veel overlast in hun omgeving speelt qua windmolens en industrie. • Indiëners zeggen dat de regio bij Simonshaven (Nissewaard) nu al moeilijk bereikbaar is voor hulpdiensten. En de kans op vluchten bij noodsituaties is klein omdat er geen vluchtroute aanwezig is. Ook ontstaan er in de spits nu al lange files en de uitvalwegen met twee bruggen zijn ook niet heel betrouwbaar. De veilige leef- en werkomgeving komt hiermee in gevaar, door constante verkeersbewegingen en bij incidenten. Op de Maasvlakte is goede infrastructuur om snel te handelen bij noodsituaties, waardoor zo'n industrieel complex daar beter past. 	
3.4.4.4	<p>3.4.4.4 Indiëner noemt onderzoek voor NOVEX naar het ruimtebeslag van de Rotterdamse haven, nu en in de toekomst. Het ontwikkelperspectief NOVEX Rotterdamse haven spreekt ook over de mogelijkheid tot uitbreiding richting zee. Indiëner verwacht dat het vervolgonderzoek voor NOVEX ook kansen biedt voor VAWOZ. Want mocht blijken dat uitbreiding richting zee nodig is, dan kan die uitbreiding ook benut worden voor aanlandingen van wind op zee in combinatie met elektrolyzers en batterijen. Dan kan het industriecluster gebruikmaken van groene waterstof en worden de functies benut voor stabilisatie van het elektriciteitsnet. Ook stelt indiëner voor dat een studie kan onderzoeken hoe zo'n alternatief scoort in vergelijking met het toewijzen van die functies aan Hoek van Holland of Simonshaven.</p>	<p>Een onderzoek naar uitbreiding richting zee is onderdeel van de uitvoeringsagenda van het NOVEX-gebied Rotterdamse haven. Omdat er veel belangen zijn, zoals Natura 2000 en kustverdediging, is het kabinet daarna aan zet om een besluit over zo'n actie te nemen.</p> <p>Het Programma VAWOZ probeert goed bij deze analyse aan te sluiten. Het programma onderzoekt ook alternatieven om een goed onderbouwde integrale afweging te maken. Dit is ook noodzakelijk, omdat uitbreiding richting zee nu nog botst met huidig beleid (Water en bodem sturend).</p>
3.4.3.2	<p>Meerdere indiëners geven aan Arcadis in 2020 al onderzoek deed naar de Simonshaven en Maasvlakte voor een aanlanding. Dit was het milieueffectrapportageonderzoek Fase 1 voor "Net op zee – IJmuiden ver Beta". Indiëners geven aan dat er toen ook al grote weerstand vanuit de provincie, gemeentes, lokale politiek, waterschap Hollandse Delta en bewoners was tegen Simonshaven als locatie. Indiëners geven aan dat de locatie Simonshaven na de milieueffectrapportage afviel door zeer negatieve scores op zichtbaarheid, gebiedskarakteristiek, samenhang van elementen en context. Ook noemen indiëners grote effecten door bebouwing en kans op verzilting. Indiëners noemen dat toen besloten is aan te landen op de Maasvlakte. Indiëners zeggen dat de uitgangspunten niet zijn veranderd en vragen waarom Simonshaven nu opnieuw als zoeklocatie mee gaat en de plannen niet op de Maasvlakte komen. Dat werd toen gezien als een betere locatie. Het argument 'geen ruimte' is volgens een indiëner geen reden om aanlanding en mogelijke bouwwerken op of in de buurt van Simonshaven toe te voegen als kansrijke locaties. Dat argument is dan ook te weinig.</p>	<p>Aansluiting op Simonshaven is inderdaad voor een deel onderzocht in MER fase 1 van Net op zee IJmuiden Ver Beta. Deze route is toen niet verder onderzocht. Dit kwam door de kans op negatieve effecten op natuur (beschermde vogelgebied), aardkundige en archeologische waarden en omdat er een betere route was naar de Maasvlakte.</p> <p>Het Programma VAWOZ doet opnieuw onderzoek naar aansluiting op Simonshaven omdat de grote opgave van 29GW aan windenergie vraagt om alle mogelijkheden te verkennen. Concessies aan andere waarden proberen we zoveel mogelijk uit te sluiten, maar dat is niet altijd mogelijk.</p>

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
3.4.3.3	<p>Indiëners zijn tegen een elektrolyser en/of converterstation in het gebied bij Simonshaven (inclusief Bernisse, de polder Biert, Voorne Putten het eiland Putten). Een elektrolyser kan de flora en fauna beschadigen. Indiëners geven aan dat de polder Biert een beschermd natuurgebied is. Daarom hoort hier geen industrie. Indiëners noemen vooral het weidevogelgebied in de polder van Biert. Hier leven de bever, ijsvogel, rode wouw en kiekendief. Ook noemen indiëners de akkergronden van de polder Hoenderhoek, waar zeldzame vogels zoals de watersnip, graspieper, gele kwikstaart en roodborsttapuit leven. Een van de hoogspanningsmasten daar is de afgelopen jaren gebruikt als nestlocatie van de boomvalk. Een andere indiëner noemt dat er nu al veel grote vogels door het TenneT-station in de polder sterven. Indiëner is ook bezorgd over de gevolgen van een elektrolyser/converterstation voor het leefgebied van reeën en vossen. Andere indiëners geven aan dat er kwetsbare vogelbroedgebieden in de omgeving liggen. Het is niet zeker of de bouw van een converterstation en waterstoffabriek geen negatieve effecten hebben op deze gebieden. Een andere indiëner geeft aan dat in de polder Biert zeer veel vogels overwinteren en dat een elektrolyser dit verstoort. Een indiëner noemt de boerenlandvogels in het bijzonder, en de wens dat deze niet uit de polders rond Spijkenisse/Simonshaven verdwijnen.</p> <p>Indiëners zijn bezorgd over de effecten van mogelijke verzilting op planten als de druk op zoetwaterbeschikbaarheid verder groeit door een elektrolyser. Indiëners vinden de Maasvlakte een betere plek omdat dit de flora en fauna beschermt.</p>	<p>Wij begrijpen de zorgen. Het effectenonderzoek onderzoekt zorgvuldig de impact van mogelijke aanlandingen, stationslocaties en elektrolyzers op natuur, evenals de mogelijkheden voor mitigatie om effecten te beperken onderzocht. Hiervoor wordt o.a. gekeken naar de deelaspecten gebiedsbescherming en soortenbescherming van natuurgebieden. Hierbij wordt er voor alle routes gekeken naar effect van leidingen en kabels op habitataantasting en/of habitatverlies, vertroebeling, verstoring (licht, geluid en/of visueel) verdroging, stikstofdepositie en elektromagnetische velden. Ook naar soortenbescherming wordt gekeken. In de milieueffectrapportage worden tracés en zoekgebieden specifiek beoordeeld op Weidevogelgebieden. Hierbij wordt er per tracé en zoekgebied gekeken naar wat de effecten zouden zijn op in welke mate tracé/zoekgebied door weidevogelgebieden loopt en welke eventuele negatieve effecten dit met zich meebrengt voor de vogels daar. Ook worden in de milieueffectrapportage tracés en zoekgebieden beoordeeld op het voorkomen van beschermde diersoorten – zo ook voor bijvoorbeeld de boomvalk. Tevens vindt overleg plaats met diverse natuurorganisaties/belanghebbenden tijdens het verdere ontwerp en de onderzoeken om te kijken naar de mogelijkheid om natuurlijke kansen te benutten. Dit doen we op een abstractieniveau dat past bij een landelijk programma. Dit onderzoek wegen we mee in de besluitvorming. Naast een aansluiting op Simonshaven wordt onder andere ook een aansluiting op het nieuwe station Europoort onderzocht. En wordt gekeken naar locaties voor converterstations en elektrolyzers in het havengebied.</p>
3.4.3.4	<p>Indiëners geven aan dat het gebied rondom Simonshaven (incl. Putten, Nissewaard) een mooi, open, weids agrarisch- en natuurlandschap is waar mensen tot rust komen en recreëren. Er wordt gesproken over de zeekeleipolders, groenstructuren, dijken en historische kernen van Nissewaard. Ook is er sprake van landschappelijk en ruimtelijke beperkingen, zoals buisleidingen, dorps- en stedelijke functies, woonkernen en gebieden met hoge archeologische verwachtingswaarden. Volgens indiëners zou een omvangrijke elektrolyser en/of converterstation het open karakter van dit landschap aantasten en schade veroorzaken aan waardevolle natuur- en erfgoedgebieden. Dit zou vernietiging betekenen van een authentieke historisch belangrijke polder. Dit is verstoring van de 'groene long' voor de stad Spijkenisse. Een indiëner geeft ook aan dat dat met name een elektrolyser visueel zal interfereren met de industrie van de Rotterdamse haven. Waar haven en eiland nu nog contrasteren, zal met de komst van een elektrolyser en converterstation het groene landschap meer vervuilen en industrialiseren. Ook spreken indiëners over een afname van hun woongenot.</p>	<p>In deze fase wordt binnen een straal van 6km rondom het aan potentieel aan te sluiten hoogspanningsstation gezocht naar mogelijkheden voor een elektrolyser. Daarvoor wordt nu gekeken naar locaties binnen en ook buiten de industrieterreinen. Voor al deze mogelijkheden worden de effecten in beeld gebracht. Een keuze wordt er in deze fase nog niet gemaakt. Bij de beoordeling van locaties worden diverse afwegingen betrokken, waaronder de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur. Ook wordt er in het onderzoek gekeken naar effecten op het (ruimtelijke) landschap, waarbij rekening wordt gehouden met open landschappen en landbouwgrond. Ook effecten op recreatie worden onderzocht. Zodoende wordt dit meegenomen in het onderzoek en de uiteindelijke afweging.</p>

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	<p>Een indiener geeft daarbij aan dat hun bedrijf enkele km afstand van het zoekgebied voor de elektrolyser bij Simonshaven ligt. Het zorgbedrijf biedt dagbesteding aan mensen met een verstandelijke handicap, Zij hebben rust en ruimte nodig heeft voor hun welzijn. Tevens verhuren zij recreatie accommodaties aan zowel Nederlandse als buitenlandse toeristen. Deze komen letterlijk vanuit heel Europa om te genieten van de weidse uitzichten over onze typisch Hollandse polder. Indiener geeft aan dat dit verstoord zou worden door het uitzicht op een centrale met 40 meter hoge gebouwen. Ook geeft indiener zorgen aan over de huidige slechte luchtkwaliteit in het gebied.</p>	
<p>3.4.3.5</p>	<p>Indieners zeggen dat de polder rond Simonshaven (zoals Oudenhorn, polder Hoenderhoek) vruchtbare landbouwgrond is. Een indiener geeft aan dat grote industrieterreinen, woningbouw en natuurterreinen het agrarisch gebied kleiner is. Indieners zeggen dat boeren hun uiterste best doen om te zorgen voor de weidevogels in het gebied. En dat boeren zeer milieubewust en innovatief met de kostbare landbouwgrond omgaan. Maar indieners zijn bang dat de komst van de elektrolyzers en converterstations een gevaar is voor duurzame boerenbedrijven (die hebben meer ruimte nodig dan niet-duurzame boerenbedrijven), vruchtbare landbouwgrond, biodiversiteit en de voedselproductie. Een indiener zegt dat het plaatsen van een elektrolyser en converterstation in Voorne-Putten invloed heeft op zijn bedrijf. Want de bodem verslechtert en de kwaliteit en kwantiteit van zoet water neemt af. Een indiener zegt dat dit de leefbaarheid van de regio aantast en de duurzaamheid van de landbouwsector bedreigt.</p> <p>Een indiener geeft aan dat een elektrolyser niet thuishoort in het open polderlandschap bij Simonshaven. Aanvoer en afvoer van waterstof via leidingen zorgt voor grote schade aan de weilanden en akkers. Herstel hiervan kost minstens 10 tot 15 jaar.</p>	<p>Programma VAWOZ herkent en begrijpt de zorgen over beschikbaarheid en kwaliteit van landbouwgronden in het gebied. Het plan-MER brengt de impact van mogelijke ondergrondse kabels en/of leidingen, een converterstation of elektrolyser in beeld. Dit gaat om de impact op onder meer landbouwgronden, op bodem en water en op ruimtelijke kwaliteit. Programma VAWOZ betreft deze belangen bij de besluitvorming.</p>
<p>3.4.3.6</p>	<p>Indieners zeggen dat er recreatiegebieden bij Simonshaven liggen (zoals Nissewaard, Bernisse, Biert, Voorne-Putten). Zo is Nissewaard een plek van rust en ontspanning, waar mensen genieten van de natuur en recreatie. Indieners vinden dat een elektrolyser en converterstation schade veroorzaken aan de recreatie. Ook geeft een indiener aan dat bij de historische kernen in Simonshaven juist wordt geprobeerd toerisme naar dat deel van het eiland bij Botlek te trekken. Dit wordt een stuk moeilijker door de bouw van een elektrolyser / converterstation. Eén indiener zegt dat Simonshaven als zoeklocatie negatieve effecten kan hebben op sectoren als toerisme, landbouw, visserij en recreatie. Dit kan de leefbaarheid en economische kracht van Nissewaard beschadigen. Verlies van werkgelegenheid (in bijvoorbeeld de toeristische sector) en economische achteruitgang kunnen het gevolg zijn.</p>	<p>Programma VAWOZ onderzoekt routes en locaties en wil daarbij zo min mogelijk impact op natuur, milieu, omgeving en mensen hebben. In overleg met betrokkenen zoekt het programma naar mogelijkheden. Voor de omgeving Simonshaven heeft het programma ook nauw overleg met de Rotterdamse haven om de mogelijkheden te onderzoeken. De ontwikkeling van dit gebied en de plannen voor recreatie, groen en economische activiteit zijn ook breder onderwerp van gesprek in de uitvoering van het NOVEX-gebied Rotterdamse Haven.</p>

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
3.4.3.7	<p>Indieners vinden de beschikbaarheid van zoet water een belangrijk punt om op te letten bij de locatie van een elektrolyser. Indieners zeggen dat hiervoor in Voorne-Putten geen zoetwater beschikbaar is. Het zoetwater dat beschikbaar is moet via de Bernisse naar het Brielse Meer, maar in droge periodes is de vraag groter dan het aanbod. Indiener is bezorgd dat de extra vraag naar water leidt tot verdringing. Indiener noemt ook het grote risico op verzilting in Voorne-Putten. Een andere indiener noemt ook de gronden van Nissewaard. Indiener zegt dat het vanwege het zoetwatertekort en verzilting niet logisch is om bij Voorne-Putten een elektrolyser te bouwen. De indiener vraagt wat het effect is van een mogelijke ontziltingsinstallatie, die nodig is bij het plaatsen van een elektrolyser, op het watersysteem. Ook vraagt de indiener of een elektrolyser met ontziltingsinstallatie met de zee als waterbron daar kan werken. Indiener geeft aan dat als water en bodem sturend zijn, een andere locatie misschien geschikter is. Indiener zegt dat het verwerken van afvalwater van een elektrolyser noodzakelijk is, maar dat hier in Nissewaard geen middelen voor zijn. Wel stelt de indiener voor dat er in de Rotterdamse haven genoeg bedrijven zijn die deze taak misschien kunnen uitvoeren.</p>	<p>We zijn het met indieners eens dat beschikbaarheid van zoet water een belangrijk is bij de keuze voor de locatie van een elektrolyser. Dit staat ook in de beleidsbrief water en bodem sturend. Daarom onderzoeken het programma PEH (Programma Energie Hoofdstructuur) en de Minister van I&W dit in het onderzoek 'water voor waterstof' (publicatie gepland in najaar 2024). De zorgen over beschikbaarheid, verschillende type waterbronnen, de hoeveelheid water die nodig is per waterbron en type koeling, de verdringingsreeks en mogelijkheid om zeewater of brak water te gebruiken staan daarin. Het Programma VAWOZ gebruikt deze informatie in het onderzoek.</p>
3.4.3.8	<p>Indiener gaat geen bezwaar maken als het aanzicht van de polder en het recreatiegebied de Bernisse geen last hebben van de bouw van een elektrolyser. Indiener maakt wel bezwaar bij bouw in het recreatiegebied of bij de uitkoop van boeren.</p>	<p>VAWOZ onderzoekt routes en locaties en wil dat deze zo min mogelijk impact op natuur, milieu en mensen hebben.</p> <p>In deze fase zoekt het programma binnen een straal van 6 km rond het hoogspanningsstation waar mogelijk een aansluiting komt, naar mogelijkheden voor een elektrolyser. Het programma onderzoekt allerlei effecten voor de mogelijke locaties. In deze fase maken we nog geen keuze. De beoordeling van locaties neemt meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving.</p>
3.4.3.9	<p>Indiener vraagt waarom de bouw van industrie moet gebeuren op het weinige groene gebied in de regio Spijkenisse.</p>	<p>Er is weinig ruimte in Nederland. En in Zuid-Holland zeker. Dit maakt de zoektocht naar mogelijkheden voor aanlanding moeilijk. Programma VAWOZ kijkt de komende periode met betrokken partijen naar de kaart en de gebiedsinformatie rond de mogelijke aanlandlocaties. Zowel in het gebied in de regio Spijkenisse, maar ook in het havengebied. Zo brengt het programma de kenmerken van het gebied in beeld en weegt het deze integraal af.</p>
3.4.3.10	<p>Indiener vraagt of er ook stroomkabels en pijpleidingen door natuurgebieden of gebieden met een natuurdoelstelling in de buurt van Voorne-Putten komen.</p>	<p>Waar de kabels en leidingen komen is nog niet bekend. We vermijden natuurgebieden zo veel mogelijk, maar we kunnen ze - vanwege de grote opgave én weinige ruimte - niet uitsluiten van het onderzoek. Dit betekent dat we in Voorne-Putten ook verbindingen door weidevogelgebieden en N2000-gebied Voornes Duin onderzoeken. Dit zou een negatieve beoordeling van het onderdeel natuur kunnen betekenen. Bij de aanleg van elektriciteit en waterstofinfrastructuur proberen we technieken te gebruiken die zo min mogelijk impact hebben op de natuur.</p>
3.4.3.11	<p>Indiener citeert het Groeidocument. Hierin staat dat het voor een efficiënt energiesysteem goed kan zijn om elektrolyzers te plaatsen in de buurt van</p>	<p>Bij alle mogelijke aanlandlocaties zoekt het Programma VAWOZ in een straal van 6 kilometer rond het aan te sluiten hoogspanningsstation naar locaties voor een</p>

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	aansluitlocaties van windenergie op zee. Dit zorgt ook voor weinig extra problemen in het waterstofnet omdat het nationale waterstofnetwerk hier al in voorziet. Indien er wil weten waarom Simonshaven onderdeel is van het onderzoek, ondanks de nadelen van deze locatie die staan in paragraaf 5.2.2. van het Groeidocument en tabel 2.2. van de Uitgangspuntennotitie.	converter. In deze straal zoekt het programma ook naar de mogelijkheden voor een elektrolyser. Een aansluiting in een straal van 6 kilometer is noodzakelijk vanwege elektrotechnische aspecten (zoals het voorkomen van blindstroom/energieverlies). Het Programma VAWOZ doet onderzoek naar aansluiting op Simonshaven omdat de grote opgave van 29GW aan windenergie vraagt om alle mogelijkheden te verkennen. Concessies aan andere waarden proberen we zoveel mogelijk uit te sluiten, maar dat is niet altijd mogelijk.
3.4.3.12	Indiener zegt dat uit de voorverkenning naar voren kwam dat Simonshaven relatief ver landinwaarts ligt. En dat aansluiting op deze locatie alleen bij belangrijke argumenten kan. Indiener vraagt waarom deze in de NRD niet meer genoemd zijn. En wat de belangrijke argumenten waren om toch bij Simonshaven aan te sluiten.	Het klopt dat we de locatie Simonshaven eerder niet als de meest geschikte locatie beoordeelden. Dat kwam omdat de Maasvlakte toen als alternatief beter scoorde. Nu we weer naar routes zoeken richting hoogspanningsstations voor nieuwe uitbreidingen in de periode 2031 - 2040, komt ook station Simonshaven in beeld. Dat geldt ook voor andere stations die verder van de kust liggen. Door de grote opgave én de beperkte ruimte kunnen we Simonshaven niet uitsluiten van het onderzoek.
3.4.3.13	Indieneren vragen waarom andere agrarische en/of bedrijfsactiviteiten niet in het landelijk gebied mogen plaatsvinden, maar een elektrolyser/converterstation wel in het landelijk gebied mag komen.	In deze fase zoeken we binnen een straal van 6 km rond het mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation naar mogelijkheden voor een converter en/of een elektrolyser. We kijken naar locaties binnen en buiten de industrieterreinen. Voor al deze mogelijkheden meet het Programma VAWOZ de effecten. Bij de beoordeling van locaties neemt het programma meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur.
Suggestie andere (industriële) gebieden		
3.4.4.1	Indieneren zeggen dat het zoekgebied Europoort, voor een deel op het eiland Voorne-Putten, een onmogelijke opgave is voor het gebied. Hiervoor zijn volgens hen dezelfde argumenten als voor Simonshaven (vruchtbare landbouwgrond, effecten op weidevogels, voedselproductie, recreatiemogelijkheden en aanzuigende werking van industrie door de komst van een elektrolyser).	In deze fase zoeken we binnen een straal van 6 km rond het mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation naar mogelijkheden voor een converter en/of een elektrolyser. We kijken naar locaties binnen en buiten de industrieterreinen. Een keuze maken we nu nog niet, maar later in het programma. Bij de beoordeling van locaties neemt het programma meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur.
3.4.4.2	Indieneren zeggen dat het Havenbedrijf het liefst een elektrolyser in het Haven Industrieel Complex wil, en niet in de Simonshaven. Daarom willen ze dat het Programma VAWOZ de locatie Maasvlakte en Europoort overweegt voor de productie van waterstof. Indiener zegt dat het niet nodig is om een 'nieuw' industriegebied te maken in het groene gebied van Voorne-Putten als de industrie zo de stap maakt naar groene waterstof.	In deze fase zoeken we binnen een straal van 6 km rond het mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation naar mogelijkheden voor een converter en/of een elektrolyser. We kijken naar locaties binnen en buiten de industrieterreinen. Voor al deze mogelijkheden meet het Programma VAWOZ de effecten. Een keuze maken we nu nog niet. Bij de beoordeling van locaties neemt het programma meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur. Door de grote opgave én de weinige ruimte kunnen we Simonshaven niet op voorhand uitsluiten van het onderzoek.
3.4.4.3	Indiener vraagt waarom het Programma VAWOZ toch onderzoek doet naar de Simonshaven als inwoners van Bleiswijk graag aansluitlocatie willen zijn.	Er gebeurt nu onderzoek naar meerdere locaties en routes in Nederland. Waarschijnlijk zijn er zo'n 10 elektriciteitsverbindingen nodig. De keuze voor de aan te sluiten locaties moeten we nog maken. Daarbij hangt het niet alleen af van hoe de omgeving tegen een

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
		aansluitlocatie aankijkt. Er spelen meerdere criteria mee (impact op het energiesysteem, natuur en milieu, technische mogelijkheden etc.). Aan het eind van het onderzoek maken we een landelijke afweging.
3.4.4.5	Indiener citeert de brief van 4 maart 2024. Deze biedt het definitieve programma PEH aan de Tweede Kamer aan. In het PEH staat de wens om elektrolyzers bij elkaar te bouwen in industriegebieden, in plaats van door het land te verspreiden. Indiener zegt dat dit een argument is voor een elektrolyser op de Maasvlakte of Europoort.	Uit het PEH volgt ook de wens de elektrolyzers nabij aanlandingen wind op zee te realiseren. Dat is de reden dat het Programma VAWOZ in deze fase zoekt binnen een straal van 6 km rond het mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation. We kijken naar locaties binnen en buiten de industrieterreinen. Voor al deze mogelijkheden meet het Programma VAWOZ de effecten. Een keuze maken we nu nog niet. Bij de beoordeling van locaties neemt het programma meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur.
3.4.4.6	Indiener vraagt of we al hebben gekeken naar niet-gebruikte terreinen rond de Moezelweg (voormalig Q8, nu Gunvor/Rotterdam Refinery). Daar is nog een groot stuk grond beschikbaar. Indiener denkt dat dit genoeg ruimte voor de plannen biedt.	We nemen deze locaties mee in onze gesprekken met het Havenbedrijf over de beschikbare ruimte in de Rotterdamse Haven. En we betrekken kansrijke locaties in het onderzoek.
3.4.4.7	Indiener denkt dat wanneer de plannen gaan spelen, na 2030, meerdere bedrijven in het havengebied niet meer bestaan. Indiener denkt dat er meer grond beschikbaar komt in de Rotterdamse Haven.	Het is goed om ook de toekomstige ontwikkelingen in en rond het havengebied te bekijken. Daar proberen we zoveel mogelijk een beeld van te krijgen, door daarover nauw contact te hebben met verschillende partijen. De veranderingen in het HIC zijn ook onderwerpen van NOVEX haven. NOVEX haven en VAWOZ proberen zo goed mogelijk te overleggen over toekomstige ontwikkelingen met een impact op onder meer de routes die Programma VAWOZ onderzoekt.
3.4.4.8	Indiener stelt voor om te kijken naar het gebied achter de BP in de Europoort en het terrein van de (voormalige) ertsoverslag als mogelijke locatie.	We nemen deze locaties mee in onze gesprekken met het Havenbedrijf over de beschikbare ruimte in de Rotterdamse Haven. En we betrekken kansrijke locaties in het onderzoek.
3.4.4.9	Indiener zegt dat Shell en het Rotterdamse Havenbedrijf al werken aan een waterstofnetwerk en internationaal waterstofknooppunt in de Rotterdamse Haven. Indiener zegt dat hierdoor geen natuurgebied en landschap voor een elektrolyser worden opgeofferd.	In deze fase zoeken we binnen een straal van 6 km rond het mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation naar mogelijkheden voor een converter en/of een elektrolyser. We kijken naar locaties binnen en buiten de industrieterreinen. Voor al deze mogelijkheden meet het Programma VAWOZ de effecten. Een keuze maken we nu nog niet. De productie van waterstof door elektrolyse is ook nodig om het elektriciteitsnet in evenwicht te houden, waarmee andere routes worden ontlast. De industrie zet belangrijke stappen, ook in de Rotterdamse Haven. Tegelijkertijd zijn er meer locaties nodig voor elektrolyzers, zodat we het energiesysteem goed in balans houden. Op momenten dat ons hoogspanningsnet overbelast is door grote toevoer van duurzame energie, is het nodig om elektriciteit op meerdere locaties om te kunnen zetten naar waterstof. Bij de beoordeling van locaties neemt het programma meerdere afwegingen mee, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
3.4.4.10	Indiener geeft aan dat de goedkeuring voor de aanleg van Maasvlakte 2 gebaseerd is op de afgesproken onaantastbaarheid van aangrenzende natuurgebieden en uitbreiding van de bestaande natuurgebieden. Indiener stelt voor om de aanlandingsplaats in de buitendam van de Maasvlakte 2 te plaatsen, in de buurt van de bestaande energiecentrales.	We vermijden natuurgebieden zo veel mogelijk. Maar door de grote opgave én weinige ruimte kunnen we die helaas niet uitsluiten van het onderzoek. Nu lijkt er ook op de Maasvlakte maar weinig ruime te zijn.
Delfland		
3.4.5.1	Indiener zegt dat het gebruik van oppervlaktewater binnen het beheergebied van Delfland niet haalbaar is. Indiener vraagt in de vervolgonderzoeken het zoekgebied rond Bleiswijk, dat overlapt met het beheergebied van Delfland, niet-kansrijk te noemen. Indiener zegt ook dat een mogelijk converterstation direct ten noorden van de Nieuwe Waterweg een extra wateropgave met zich meebrengt door meer verharding.	Het onderzoek besteedt aandacht aan de beschikbaarheid van water voor elektrolyse op grote schaal. Daarbij worden verschillende bronnen van water betrokken, waaronder oppervlaktewater. Wanneer de resultaten van het onderzoek er zijn, gaat Programma VAWOZ graag in gesprek met belanghebbenden over deze resultaten.
3.4.5.1 3.4.5.2	Indiener wil dat we rekening houden met de voorwaarden voor het bouwen in de omgeving van de Delflandsedijk.	Het onderzoek neemt deze voorwaarden mee.
3.4.5.3	Indiener zegt dat de concept NRD grootschalige elektrolyse ten noorden van de Nieuwe Waterweg niet noemt. Indiener gaat er daarom vanuit dat elektrolyse voor deze locatie niet kansrijk is en daarom niet in volgende onderzoeken mee gaat.	In deze fase zoeken we binnen een straal van 6 km rond elk mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation naar mogelijkheden voor een elektrolyser. We sluiten de noordkant van de Nieuwe Waterweg daarbij niet op voorhand uit.
3.4.5.4	Indiener zegt dat het voorgestelde tracé [Route Hoek van Holland richting Europoort] in de omgeving van de (toekomstige) waterkering en het voorland van de waterkering Delflandsedijk ligt. Delfland wil deze belangrijke waterkering, inclusief zones, vrijhouden van kabels en leidingen. Indiener zegt dat waterkeringen die gelijk aan elkaar liggen volgens het beleid van Delfland niet toegestaan is. Daarom moet Programma VAWOZ dit voorkomen, want het is niet wenselijk. Daarom vraagt indiener alternatieven te onderzoeken, waaronder de alternatieven die genoemd zijn in de focussessie Hoek van Holland van 5 februari 2024. Indiener geeft aan dat kruisen van waterkeringen onder voorwaarden wel mag.	Voor deze route onderzoeken we nog alternatieven. Er komt ook een vervolgoverleg over de route die parallel aan de waterkering ligt.
3.4.5.5	Indiener zegt dat het zoekgebied met een straal van 6 kilometer rond het hoogspanningsstation in Wateringen voor een deel in het gebied Midden-Delfland ligt. Indiener zegt ook dat het zoekgebied met een straal van 6 kilometer rond het bestaande hoogspanningsstation in Wateringen voor een deel in het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) van Midden-Delfland ligt. De provincie Zuid-Holland wees het waardevolle agrarische cultuurlandschap van Midden-Delfland in 2017 aan als Bijzonder Provinciaal Landschap om deze groenblauwe leefomgeving in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) te versterken. De aanwijzing van het gebied Midden-Delfland als Bijzonder Provinciaal Landschap is verleend op grond van artikel 1.12 lid 3 van de Wet natuurbescherming. Door de kwetsbaarheid van dit	Wij herkennen en begrijpen de zorgen over het landschap. Het plan-MER onderzoekt de effecten van mogelijke ondergrondse kabels en/of leidingen, een converterstation of elektrolyser. Dit zijn effecten op onder meer landschap, op bodem en water en op ruimtelijke kwaliteit. Deze belangen zijn onderdeel van de beoordeling van de effecten van de diverse routes, waardoor het tijdens de besluitvorming helder is wat de voor- en nadelen zijn van de verschillende routes binnen Programma VAWOZ.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	kleine stukje groene omgeving in de Metropool Regio Rotterdam Den Haag wil de indiener de bouw van een converterstation binnen de grenzen van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland vermijden. Indiener zegt dat het voor alle deelnemende gemeenten en gebiedspartijen van de bestuurlijke Landschapstafel BPL Midden-Delfland onbespreekbaar is om ruimte te zoeken binnen de grenzen van Bijzonder Provinciaal Landschap. In deze zoeklocatie (Wateringen) is veel te weinig ruimte om een converterstation en elektrolyser te bouwen. Indiener zegt dat belangrijke punten uit de werksessies [over Nederwiek 3] met stakeholders, waarnaar de concept NRD verwijst, hierbij nog steeds gelden.	
Dunea		
3.4.6.1	Indiener ondersteunt het doel om waar mogelijk waterwin- en Natura 2000-gebieden te vermijden voor de kabels op land. Indiener ziet dat het gebied Zandvoort-zuidelijke aanlanding niet verder wordt onderzocht, want deze route als niet kansrijk door het doorkruisen van veel waterwinputten. Maar indiener ziet ook dat de Route WS-BLW de waterwingebieden Meijndel en Berkheide doorkruist. Dit is in een gebied waar - net als bij de 2 aanlandingszones in Noord-Holland - veel waterwinmiddelen (putten en drains) en leidingen zijn. Ook zitten er belangrijke scheidende lagen in de ondergrond. Indiener begrijpt dat Route WS-BLW mee gaat als korter alternatief voor de Route NW-BLW, waar geen waterwingebied is. Maar indiener vindt afstand niet het belangrijkste argument om een route door beschermd waterwingebied te bekijken. Indiener wil Route WS-BLW daarom niet in het onderzoek betrekken.	Een langere route kan (afhankelijk van het gebied) meer effecten veroorzaken, bijvoorbeeld op beschermde soorten en gebieden (NW-BLW). De doorkruising van waterwingebied kan ook negatieve effecten hebben op bodem en water. Door de vele aanlandingen waar we binnen het Programma VAWOZ naar zoeken (met genoeg alternatieven), moeten we ook deze routes onderzoeken. Het onderzoek moet laten zien hoe kansrijk de routes zijn. Daarbij zoomen we verder in op het waterwingebied om de (on)mogelijkheden van het doorkruisen beter in beeld te brengen.
3.4.6.2	Indiener wil dat de route KD-WTR buiten het waterwingebied van Dunea komt.	Deze route loopt buiten het waterwingebied.
3.4.6.3	Indiener wil dat Programma VAWOZ geen routes onderzoekt die de beschermde waterwingebieden Solleveld, Meijndel en Berkheide doorkruisen.	We herkennen de belangen en moeilijkheid bij het kruisen van grondwaterbeschermingsgebieden en / of waterwingebieden. Door de vele aanlandingen waar we binnen het Programma VAWOZ naar zoeken (met genoeg alternatieven), moeten we ook deze routes onderzoeken. En we kunnen het kruisen van deze gebieden niet in alle gevallen van tevoren uitsluiten. In overleg met onder meer het waterbedrijf kijken we naar de (on)mogelijkheden en waar verbetering mogelijk is.
3.4.6.4	Indiener vraagt aandacht voor het beschermen van N2000 gebieden Solleveld, Meijndel en Berkheide. Indiener wil dat Programma VAWOZ uitgaat van het niet doorkruisen van Natura 2000-gebieden of, als het niet anders kan, dat het Natura 2000 één boring onder het hele gebied door krijgt. Een andere indiener wil dit ook als er een boring onder het gehele N2000 (duin)gebied moet komen. Dit om de kwetsbare natuur te sparen.	We zoeken bij locaties in de duinen zo veel mogelijk naar plekken waar doorkruisen met één boring kan. Om genoeg alternatieven in beeld te hebben voor de aanlandingen, keken we op een enkele plek toch naar een kruising die niet in één keer boring kan. Voor deze locaties bekijkt het onderzoek of het mogelijk is met materieel op de plek te komen via bestaande wegen. En of er bijvoorbeeld parkeerplaatsen zijn voor booropstellingen. Ook maakt het onderzoek een inschatting van de vergunbaarheid van deze doorkruisingen met Natura 2000 in het achterhoofd.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
3.4.6.6	Indiener wil zo min mogelijk overlap in zoekgebieden voor nieuwe waterbronnen en -leidingen. Aangezien het botsende zoekgebied vooral de route WS-BLW is, helpt het om deze route te vervallen.	We gaan graag met u in overleg om de overlap met uw zoekgebieden en de impact daarvan goed in beeld te brengen.
3.4.6.7	Indiener noemt 8 locatiespecifieke aandachtspunten bij een kaart.	We nemen de aandachtspunten mee in de volgende fase van het onderzoek.
Individuele reacties		
3.4.7	Indieneren zijn blij dat Bleizo-West niet-kansrijk is en willen Bleizo-West buiten beschouwing laten. Hiervoor geven ze als redenen de mogelijke plaatsing van windturbines in de gemeente, en het ontwikkelperspectief PROEFtuin Bleizo. In het ontwikkelperspectief staat de verwachte ontwikkeling van 4.000 tot 6.000 woningen (in combinatie met bedrijven en voorzieningen). Indiener zegt dat Bleizo-West een onmisbare hele belangrijke kan leveren aan de regionale (sociale-) woningbouwopgave. Ook biedt Bleizo-West kansen om de kennis en innovatie van het Horti Science District in Langsingerland en het Dutch Innovation Park in Zoetermeer te verbinden en te versterken.	We hebben met betrokken partijen beter gekeken naar de kaart van Bleiswijk en de kenmerken van dit gebied. In deze fase zoeken we binnen een straal van 6 km rond elk mogelijk aan te sluiten hoogspanningsstation naar mogelijkheden voor een converter en/of een elektrolyser. We kijken naar locaties binnen en buiten de industrieterreinen. Voor al deze mogelijkheden meet het Programma VAWOZ de effecten. Een keuze maken we nu nog niet.
3.4.8.	Indiener vindt Hoek van Holland de meest logische plek.	We onderzoeken Hoek van Holland als locatie waar een elektrische verbinding richting Europoort aan land kan komen. Of deze route en locatie doorgaan, hangt af van de uitkomsten van het bredere VAWOZ –onderzoek. Dit onderzoekt ook alternatieven . En het hangt af van de landelijke afweging.
3.4.9	Indiener mist een gebiedsvisie op de ruimtelijke ordening van Voorne-Putten. Indiener vraagt wat de overheid de komende decennia met dit gebied wil. Een indiener vraagt of er ruimte is op Voorne-Putten om extra waterstofleidingen aan te leggen, zonder dat activiteiten boven de grond er last van hebben.	In deze fase kijken we naar allerlei locaties. Waar plannen zijn voor de omgeving, kijken we waar die met elkaar botsen. Of waar die elkaar kunnen versterken. Bij de beoordeling van locaties betrekken we meerdere afwegingen, zoals de effecten op de omgeving, ondergrond en natuur. In onder meer het kader van de Nota Ruimte heeft stelde de provincie ruimtelijke voorstellen op, op basis waarvan de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer afspraken maakt met de regio.
3.4.10	Indiener vraagt om in het polderlandschap van Nissewaard een verschil te maken tussen veenpolders en nieuwe zeekleipolders. Veenpolders zijn niet geschikt voor de inpassing van bijvoorbeeld een converterstation en een elektrolyser (die een terrein van 5 tot 20 hectare nodig hebben). Dit komt door de slappe veenbodem en de kleine oppervlakte van deze polders. De ‘nieuwe’ zeekleipolders aan de zuidzijde hebben grote kavels van ongeveer dezelfde grootte en zijn open. De bodem bestaat uit zandige en zavelige gronden en zijn sterker dan veenpolders. Het grootste deel van het landschap is gezond productielandschap met een grote voedselproductie. Indiener wil de grote kavels van ongeveer dezelfde omvang en de openheid en uitgestrektheid van de polder behouden.	In de volgende fase bekijkt het Programma VAWOZ de locaties ook vanuit het principe Water en Bodem Sturend. Dan kijken we naar verschillende bodemtypen. Daarnaast wordt in de rapportage Techniek, kosten en veiligheid van de IEA expliciet gekeken naar bodemsamenstelling en de technische complexiteit die gepaard gaat met het plaatsen van elektrolyzers of converterstations op bepaalde gronden. Zo is veengrond minder geschikt om op te bouwen. Hierbij maken we al verschil tussen laagveengebieden en zeekleigebieden. Ook nemen de beoordeling en de uiteindelijke afweging de ruimtelijke kwaliteit mee. Het onderzoek besteedt aandacht aan de genoemde belangen als ruimtelijke kwaliteit en (geschiktheid van de) bodem.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
3.4.11	Indiener noemt paragraaf 3.4, waarin staat dat we bij de keuze voor de locatie van een elektrolyser rekening houden met de beleidsbrief van water en bodem sturend. Dat betekent dat het programma rekening houdt met de beschikbaarheid van zoet water. Dit klopt. Maar er staat ook dat de behoefte aan zoet water kan betekenen dat er een ontziltingsinstallatie bij de elektrolyser moet komen. Dit gaat volgens de indiener in tegen het uitgangspunt van 'niet afwentelen', zoals in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) staat. Een ontziltingsinstallatie vraagt veel toekomstige ruimte en beheerkosten.	De ruimte die nodig is voor een grootschalige elektrolyser wordt waarschijnlijk groter als er een ontziltingsinstallatie nodig is. Maar het toepassen van zout water - met een ontziltingsinstallatie – kan juist voorkomen dat zoetwatertekorten ontstaan / verergeren. Het niet op tijd realiseren van genoeg elektrolyse-vermogen kun je ook zien als een vorm van afwenteling. Dit geldt ook voor niet genoeg rekening houden met beschikbaarheid van zoet water. En de mogelijk grote ruimtelijke impact van een elektrolyser. De onderzoeksresultaten uit Programma VAWOZ moeten een goede keuze mogelijk maken, die rekening houdt met de verschillende belangen en de mogelijke negatieve effecten.
3.4.12	Indiener wijst op het uitgangspunt in het groeidocument dat het voor een efficiënt energiesysteem goed kan zijn om elektrolyzers te plaatsen in de buurt van aansluitlocaties van windenergie op zee. Volgens indiener voldoet de zoeklocatie Simonshaven niet aan deze criteria. Daarom is de zoeklocatie Maasvlakte/Europoort logischer. Indiener wil weten waarom de zoeklocatie Simonshaven onderdeel is van het onderzoek, terwijl de zoeklocatie niet voldoet aan deze criteria.	Het Programma VAWOZ onderzoekt 380kV-station Simonshaven als mogelijke aansluitlocatie voor een verbinding Wind op Zee voor de periode 2031-2040. Daarom kijkt het programma ook of een elektrolyser past op de zoeklocatie Simonshaven .
3.4.13	Indiener zegt dat het uitgangspunt om een elektrolyser/converterstation binnen een straal van 6 km van een bestaand transformatorstation te plaatsen is gebaseerd op een flexibiliteitsbeginsel. Maar het is niet per se nodig om flexibiliteit te creëren en te wachten wat de markt gaat doen. Indiener zegt dat de plaatsing van een elektrolyser op land bij Simonshaven niet noodzakelijk is als we het flexibiliteitsbeginsel loslaten. Deze conclusie kunnen we trekken op basis van de scenariostudie.	Voor systeemintegratie lijkt het logisch om wind op zee zoveel mogelijk aan te landen waar veel vraag naar elektriciteit is of komt. Deze aanname staat ook in de scenario's en het model van de verdeling van de elektrolyzers over Nederland. We houden dus al rekening met een geografisch wenselijke situatie voor het energiesysteem. Het is nog niet duidelijk waar wind op zee aanlandt. Daarom is het lastig om op dit moment aan te geven welke mogelijke locaties voor elektrolyzers voor het energiesysteem niet geschikt of noodzakelijk zijn.
3.4.14	Indiener wijst op mogelijke locaties in het industriegebied voor de ontwikkelingen van VAWOZ. Indiener vraagt of we die niet kunnen gebruiken, in plaats van het gebied rondom Simonshaven. Indiener wijst op Professor Gerbrandyweg, het gebied tussen AVR en Damen Shiprepair Rotterdam, de Fabriek van Aluchemie (niet meer in gebruik), steenkolen overslag / steenkolencentrales op de Maasvlakte (die moeten op termijn sluiten), open ruimtes op de Maasvlakte en in de verdere toekomst Maasvlakte 3.	Het ministerie neemt deze locatie mee in de gesprekken met het Havenbedrijf over beschikbare ruimte in de Rotterdamse Haven. Het ministerie zal de kansrijke locaties in het onderzoek betrekken.
3.4.15	Indiener wil kabelaansluitingen bundelen over Voorne-Putten en de agrarische belangen sparen. Ze stellen onderzoek naar vergroting van de Delta Rhine Corridor, zodat alle leidingen en kabels van nu en de nabije toekomst via een centrale route lopen. Zo voorkom je een chaos van kabels en hou je het aantal stakeholder-partijen zo klein mogelijk. Het moet ook mogelijk zijn de aanlanding via water (NNN en Natura 2000-gebieden) te laten verlopen, zoals het voorstel voor het tracé door het Haringvliet. De verstoring van de natuur is dan klein en kort, wat snel natuurherstel mogelijk maakt. Dit is niet zo bij een tracé over landbouwgrond. Hier blijven de effecten lang	Het Programma VAWOZ werkt nauw samen met de projecten Delta Rhine Corridor (DRC) en Nederwiek 3 (NW3). Samen verkennen we of het mogelijk is voor bepaalde aansluitlocaties de gelijkstroomkabels en waterstofverbindingen in / rondom de DRC te leggen en om projecten te bundelen. Maar we weten ook dat er weinig ruimte in deze buisleidingenstrook is. Verder onderzoekt NW3 wat de effecten zijn van tracés door het Haringvliet. NW3 onderzoekt ook de effecten van parallellegging van kabels voor aansluitingen na 2031 (het naast elkaar leggen van de kabel voor NW3 en mogelijk toekomstige kabels vanuit het Programma VAWOZ).

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	merkbaar en het herstel van de gronden duurt langer. Ook noemen indieners het risico op verzilting, waardoor boeren misschien niet verder kunnen met hun productie. De impact van een apart tracé via het eiland Voorne-Putten is groot en is onverstandig. Het Haringvliet of de Delta Rhine Corridor zou hiervoor de aangewezen plek zijn.	
3.4.15.1	Een indiener verwacht dat natuur(gebieden) gewoon in de route mee gaan en dat we serieus kijken naar aanleg naast of onder infrastructuur, ook al is dit duurder en/of lastiger dan door agrarisch gebied. En waar aanleg door agrarisch gebied nodig is moeten er serieuze vergoedingen komen.	Door de grote opgave en de weinige ruimte onderzoekt Programma VAWOZ verschillende alternatieven, routes en zoeklocaties. Dat kan een mogelijke doorkruising van landbouwgronden en een mogelijke doorkruising van natuurgebieden betekenen. Ook zijn er alternatieven waarbij we kruising of parallellegging met infrastructuur (zoals sporen en wegen) onderzoeken. In deze fase onderzoeken we de breedste alternatieven. Zo komen we uiteindelijk tot de meest kansrijke alternatieven. Mogelijke financiële vergoedingen zijn onderdeel van de projectfase en behoren niet tot het programma (de start van de eerste projectprocedures verwachten we begin 2026, na vaststelling van het programma).
3.4.16	Indiener zegt dat het havenbedrijf aangeeft 10 GW nodig te hebben voor elektrificatie en 10 GW voor elektrolyse (20 GW totaal) en dat het de waterstofhub van Europa wil worden. Ook geeft het havenbedrijf aan dat er weinig ruimte is. Indiener zegt dat er meer ruimte moet komen in de haven als het havenbedrijf / de industrie gaan elektrificeren.	Ook een deel van het havengebied maakt deel uit van het onderzoek. Het Programma VAWOZ werkt nauw samen met NOVEX-haven, waarin de energietransitie een belangrijk onderdeel is. NOVEX-haven is een ontwikkelperspectief dat gaat over de toekomstige ruimtelijke inrichting van het havengebied.
3.4.17	Indiener stelt voor om in het vervolgonderzoek de routes door de duinen bij Wassenaar, Zandvoort en IJmuiden aan te passen. Dit vanwege de grote lengte door de duingebieden en het ontbreken van geschikte locaties voor de mofputten.	Wij zien de uitdaging van deze duindoorkruisingen. Het onderzoek bekijkt voor de verschillende routes of ze haalbaar zijn. Daarbij kijken we bijvoorbeeld naar geschikte locaties voor mofputten en of deze bereikbaar zijn voor groot materieel.
3.4.18	Indiener snapt niet waarom Programma VAWOZ bestaande aanlandingspunten, zoals IJmuiden en de Maasvlakte, niet gebruikt.	De voorverkenning VAWOZ bekeek welke stations nog aansluitcapaciteit hebben of krijgen voor nieuwe verbindingen wind op zee. Daarbij bekeek het ook bestaande aanlandingslocaties. Voor de Maasvlakte geldt dat er geen aansluitcapaciteit op 380kV-stations Maasvlakte en Amaliahaven is. Het VAWOZ-onderzoek neemt station Velsen (in de buurt van IJmuiden) mee.
3.4.19	Indiener zegt dat hij in de NRD leest dat elektrolyse voor de zoeklocatie Wateringen geen optie meer is en in de vervolgonderzoeken niet verder mee gaat.	Dit klopt niet. In de huidige fase zoeken we in een straal van 6 km rond het 380kV-station van Wateringen naar mogelijkheden voor het aansluiten van een converterstation en een elektrolyser. Ook kijken we of er mogelijk in de toekomst ruimte is. Een aansluiting in een straal van 6 kilometer is noodzakelijk vanwege elektrotechnische aspecten (zoals het voorkomen van blindstroom).
3.4.20	Indiener ziet weinig toegevoegde waarde in een aanlanding bij Kijkduin richting Hoogspanningsstation Wateringen. Daar verwacht hij veel maatschappelijke weerstand. Door nieuwe ontwikkelingen is er nog minder ruimte in het gebied dan in 2016, toen indiener dit ook al aangaf. Een	Er is weinig ruimte in Nederland. En in Zuid-Holland zeker. Dit maakt de zoektocht naar mogelijkheden voor aanlanding moeilijk. Programma VAWOZ kijkt de komende periode met betrokken partijen naar de kaart en de gebiedsinformatie rond de mogelijke aanlandlocaties. Zo brengt het programma de kenmerken van het gebied in beeld en weegt het deze integraal af.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
	aanlanding richting het industrieel complex van de Rotterdamse Haven lijkt daarom meer voordelen op te leveren.	
3.4.21	Indiener heeft een landbouwbedrijf in de omgeving van Simonshaven. Indiener zegt dat het al zeer druk is in zijn grond en dat hij nieuwe infrastructuur op zijn grond onacceptabel vindt. Ook vindt hij het niet inpasbaar in het landschap.	Het Programma VAWOZ onderzoekt de mogelijkheden voor een aanlanding bij het 380kV-hoogspanningsstation Simonshaven. In de vervolgonderzoeken (plan-MER en IEA) onderzoeken we de effecten verder. Denk bijvoorbeeld aan de impact op de inpassing in het landschap. Na het nemen van een besluit bepalen we in de projectfase met belanghebbenden wat de beste opties zijn voor mogelijke herinrichting van percelen en verbindingen.
3.4.22	Indiener wil aandacht voor de glastuinbouw in het Westland en in het bijzonder voor de Broekpolder. Ze zegt dat de inpassing van een elektrolyser in Westland niet kansrijk lijkt. Indiener ziet wel kansen voor een elektrolyser in de omgeving van de gemeente Westland, vanuit het oogpunt van hergebruik van de restwarmte. Deze elektrolyser kan in het Warmtenetwerk Westland komen. Indiener denkt daar graag over mee.	Dit voorstel nemen we mee in het onderzoek.
3.4.23	Indiener vraagt of de oppervlakte van een elektrolyser bij maximaal twee verbindingen van 2 GW meer dan 40 hectare is. Ook vraagt de indiener wat er nog nodig is voor de opslag van elektriciteit (batterijen) en waterstof. Zo kan het geheel in de afweging meegenomen worden.	Het klopt dat een elektrolyser van 1 GW maximaal 20 hectare vraagt. Bij 2GW aan elektrolyse capaciteit is dat maximaal 40 hectare. Op dit moment gaan we uit van 1 GW en dus ongeveer 20 ha voor elektrolyse. In de tweede fase van het onderzoek bekijken we in hoeverre elektrolyse noodzakelijk is voor het elektriciteitsnetwerk. Opslag met batterijen valt buiten de onderzoeken van Programma VAWOZ.
3.4.24	Indiener noemt de richtafstanden voor elektrolyzers in de uitgangspuntennotitie. Indiener geeft mee dat als deze 1.000 meter zijn in plaats van de 200 meter waar we bij de zoeklocaties nu vanuit gaan, er minder mogelijkheden voor geschikte locaties kunnen komen.	Dat klopt. Om locaties niet nu al te laten afvallen (die misschien wel geschikt zijn), hanteren we in eerste instantie de 200m. Dit scherpen we aan in het verdere onderzoek. Uit de beoordeling in het plan-MER zal blijken of de locaties echt geschikt zijn, bijvoorbeeld met het oog op geluid in relatie tot gevoelige bestemmingen of de geluidsruimte van bestaande industrieterreinen.
3.4.25	Indieners zeggen dat het uitgangspunt om een elektrolyser/converterstation binnen een straal van 6 km van een bestaand transformatorstation te plaatsen gebaseerd is op een flexibiliteitsbeginsel. Indieners benadrukken dat het niet per se nodig is om flexibiliteit te creëren en te wachten op marktontwikkelingen. Als we het flexibiliteitsbeginsel loslaten, vinden ze dat de plaatsing van een elektrolyser op land bij Simonshaven niet noodzakelijk is.	Elektrolyse op grote schaal heeft niet alleen effect op flexibiliteit, maar voorkomt ook ingrepen aan de hoogspanningsinfrastructuur (ook in andere regio's).
3.4.26	Als een geboorde oplossing om Natura 2000- en NNN-gebieden te sparen niet mogelijk is, wil indiener bundelen met bestaande verharde infrastructuur. Ze noemt de ontsluiting van Badcentrum Langeveld in de gemeente Noordwijk en de Wassenaarseslag in de gemeente Wassenaar. En de onderzoeksvragen die hier in de reactie met registratienummer 202401142 voor worden meegegeven.	Bij de onderzoeken naar tracés kijken we hoe we de nadelige effecten op natuurgebieden zoveel mogelijk kunnen voorkomen. Een van de uitgangspunten van de routes op land is om, waar mogelijk, waterstof- en elektriciteitsroutes aan te sluiten bij bestaande (water)weginfrastructuur.
3.4.27	Indiener zegt dat een converterstation of elektrolyser ruimte vraagt. Die is er niet veel in de regio [Bleiswijk].	In overleg met betrokken partijen brengen we de mogelijkheden en onmogelijkheden voor inpassing in beeld, zodat we dit kunnen meenemen in een integrale afweging.

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
3.4.28	<p>Indiener noemt een aantal locaties die na onderzoek misschien geschikt blijken voor een elektrolyser en converterstation, als alternatief voor een locatie in de polder rond Simonshaven in Nissewaard. Het gaat om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een terrein naast de AVR ter hoogte van de Professor Gerbrandyweg 10 te Rotterdam, dat al lang leeg staat; - de (gesloten) chemische fabriek van Indorama Ventures Europe aan de Markweg 201 in de Europoort. 	<p>Goed dat indiener meedenkt over alternatieve locaties. Dit zijn soms locaties die we al eerder onderzochten, maar dat is niet altijd zo. We wegen deze mee in het vervolg van het onderzoek.</p>
3.4.29	<p>Indieners vinden de aanlanding van maximaal 2 x 2 GW een voorzichtige ambitie als ze kijken naar de inzet van industrie op het gebied van elektrificatie en grondstofdoelen richting 2050. Indieners vinden ook dat ruimtelijke inpassing (fysiek en milieuruimte) een uitdaging is. Een indiener noemt de mogelijkheid van landuitbreiding van de Maasvlakte als alternatief. Dit staat ook in de NRD.</p>	<p>In de periode tot 2031 staat al 7,5 GW elektrische aanlanding gepland in deze regio, allemaal op de Maasvlakte (bij stations Maasvlakte en Amaliahaven). Omdat er weinig aansluitcapaciteit en ruimte is in het havengebied, kijken we na 2031 ook naar de andere 380kV-hoogspanningsstations in de buurt. Vanaf de Maasvlakte lopen twee 380kV-circuits richting Wateringen en Bleiswijk en twee circuits via Simonshaven en Crayestein naar Krimpen. Voor het energiesysteem lijkt er ruimte voor maximaal 2 x 2GW elektrische aansluitingen in Zuid-Holland (het onderzoek loopt nog). Dit kan waarschijnlijk voorzien in de lokale elektriciteitsvraag van de toekomst (bovenop de aansluitingen die we tot en met 2031 verwachten). Het klopt dat er ook gekeken wordt naar mogelijkheden voor zeevaartse uitbreiding van de Rotterdamse Haven, dat gebeurt binnen NOVEX haven. Het Programma VAWOZ probeert goed bij deze beschouwingen aangesloten te zijn en de uitkomsten mee te wegen in de uiteindelijke besluitvorming.</p>
3.4.34	<p>Indiener wil het liefst een route via de Maasvlakte noord naar de Delta Rhine Corridor in plaats van via de Maasvlakte zuid. Dit omdat de zuidelijke route een groot deel van Natura 2000-gebied voordelta doorkruist.</p>	<p>De doorkruising van de Voordelta nemen we mee in de beoordeling van de routes. We wegen elke route zorgvuldig met een effectenanalyse en milieueffectenrapportage (de IEA en Plan MER). De impact op Natura-2000 gebied is een van de criteria die deze weging meeneemt. Op basis van deze analyse vergelijken we de verschillende routes. Deze analyse is input voor de uiteindelijke keuze voor het voorkeursalternatief in deze regio.</p>
3.4.35	<p>Indieners vragen zich af of er geen landuitbreiding bij de Maasvlakte mogelijk is. Een andere indiener geeft aan dat landaanwinning voor VAWOZ in de Voordelta geen optie is voor Natuurmonumenten en de andere NGO's aan de Tafel van Borging PMR, zolang de wettelijke natuurcompensatie voor Maasvlakte 2 in de Voordelta (NCV) nog niet is geborgd en is gerealiseerd. Dat geldt ook voor doorsnijding door kabels en leidingen van het bestaande bodembeschermingsgebied in de Voordelta en de nog te realiseren bodembeschermingsgebieden voor de natuurcompensatie voor Maasvlakte 2 (NCV). Verder gelden voor mogelijke nieuwe landaanwinning en nieuwe kabels en leidingen minimaal dezelfde afspraken als voor de NCV.</p>	<p>Mogelijke landuitbreiding van de Maasvlakte is geen onderdeel van Programma VAWOZ.</p> <p>Wel overleggen we regelmatig met trajecten / ontwikkelingen die nu ook spelen in het havengebied. Deze reactie nemen we mee in deze afstemming.</p> <p>De effecten van een doorkruising van het bodembeschermingsgebied zijn onderdeel van de effectenanalyse en milieueffectenrapportage en nemen we mee in de weging.</p>

4 Samenhang met andere ontwikkelingen in Zuid-Holland

Code	Samenvatting reacties	Antwoord
Restwarmte voor glastuinbouw		
4.3.1	Indieners denken dat de glastuinbouwsector de warmte die vrijkomt bij elektrolyse op grote schaal kan gebruiken. In Lansingerland is al een groot warmtenet om (duurzame) warmte aan de glastuinbouw te leveren. Zo kan de energievraag van de sector verder verduurzamen. En de sector kan deze energiestroom goed toepassen.	Het is goed om de kansen voor verduurzaming integraal aan te pakken en de meekoppelkansen te zien. Daar kan de tuinbouwsector zeker gebruik van maken. Warmte en waterstof kunnen een belangrijke rol spelen. Bij de elektrolyzers waar VAWOZ op dit moment van uitgaat, gaat het om waterstofproductie op grote schaal (zo'n 1GW), die ook kan helpen bij de balans op het elektriciteitsnet. Dat past mogelijk bij de regio. We kunnen voor de regio ook kijken naar andere mogelijkheden. De komende maanden verwachten we informatie uit onderzoeken over elektrolyse. Die kan helpen bij een verdere analyse van de mogelijkheden van de inzet van waterstof in de regio.
Oegstgeest 150 kV-verbinding		
4.3.2	Indieners zeggen dat Oegstgeest al ongeveer 10 jaar plannen ontwikkelt om de bestaande bovengrondse 150 kV lijn ondergronds te leggen. Er is nu een 2e haalbaarheidsstudie bezig op de plek van een 150kV bovengronds hoogspanningstraject. Eén indiener vraagt of we kosten en overlast kunnen besparen door dit te combineren. Een andere indiener vindt dat het project VAWOZ een unieke kans kan zijn om een verbinding vanaf Noordwijk naar het te bouwen 380kV-station in Bleiswijk te combineren met de wens van gemeente Oegstgeest om de huidige bovengrondse hoogspanningsverbinding onder de grond te leggen. De uitleg van het tracé Noordwijk – Bleiswijk noemt de verbinding met het hoogspanningstraject al. Ook zegt indiener dat de (openbare) ruimte al ingericht is als een vrij gelegen kabeltracé (56 meter). Er is voor dit stuk van het tracé al uitgebreid onderzoek gedaan, dat we kunnen gebruiken. Dit zou wel een aanpassing van het tracé NL-BLW betekenen. Indiener wil daarom graag aansturen op het traject vanuit Noordwijk als voorkeursvariant.	We bekijken dit voorstel in de volgende fase van het onderzoek.
Nederwiek		
4.3.3	Meerdere indieners noemen het belang van het onderzoek dat al is gedaan voor Nederwiek. Een indiener geeft aan dat voor de tracés richting Simonshaven de tracékeuzes van Nederwiek 3 in beeld komen. In de onderzoeksfase van Nederwiek 3 heeft indiener een voorkeur voor het tracé in de Haringvliet. De route HVM-SMH1 de voorkeur van de indiener. De andere routes kruisen meerdere keren transportleidingen van indiener. Voor het onderzoeksproject Nederwiek 3 van TenneT richting Geertruidenberg geldt ook dat indiener hierin participeert. Daar sprak de indiener al de voorkeur uit voor het tracé door	Er vinden onderzoeken plaats naar tracés en locaties binnen Nederwiek 3. Eind 2024 kiest Nederwiek 3 een Voorkeursalternatief. De onderzoeken van Nederwiek 3 naar de andere routes en locaties neemt het Programma VAWOZ mee in de integrale beoordeling. Zo komt de onderzoeksinformatie, maar bijvoorbeeld ook het regio-advies uit Nederwiek 3, in Programma VAWOZ te staan. Het programma gebruikt dit voor de uiteindelijke besluitvorming.

	<p>het Haringvliet. Dit is voor indiener alleen acceptabel als er een goede oplossing komt voor het kruisen van de Evides zinkers in de Amer.</p> <p>Voor de tracés in Noord-Brabant heeft indiener een belang in de transportleidingen die richting Zeeland lopen vanuit de Biesbosch. Deze belangen zijn ook bekendgemaakt in het project Nederwiek 3.</p> <p>Een andere indiener verwijst door de relevantie voor Programma VAWOZ naar de reacties die hij indiende op Net op zee Nederwiek 2 en 3.</p> <p>Tot slot vindt een indiener de samenhang met Net op zee Nederwiek 3 van groot belang. Hij vraagt een eerder ingediende reactie NMZH/20231228-029 als onderdeel van de reactie op de concept NRD te behandelen.</p>	
Individuele reacties		
4.3.6	Indiener wil dat Programma VAWOZ rekening houdt met defensie, die deze regio regelmatig gebruikt voor oefeningen in extreem laag vliegen (5-10m boven de grond).	De samenhang tussen het Programma VAWOZ en de huidige (en mogelijke toekomstige) laagvlieggebieden van defensie stemmen we nog af.
4.3.7	Indiener ziet dat onder meer Shell en Eneco aankondigden dat ze een elektrolyser willen bouwen. Misschien kan VAWOZ zulke initiatieven gebruiken. Indiener vraagt om dit te (her)overwegen en mee te nemen in het verdere proces.	De projecten van deze partijen staan nu nog los van de capaciteit die nodig is voor het elektriciteitssysteem en VAWOZ. Elektrolyse binnen VAWOZ heeft een belangrijke rol in het balanceren van het elektriciteitsnet (maar ook in energieproductie). Wanneer er te veel elektriciteitsproductie is, kunnen we dit omzetten in waterstof, zodat het hoogspanningsnet niet overbelast wordt. Bestaande initiatieven zijn er vooral voor waterstofproductie en niet voor het balanceren van het energiesysteem. Als er op hetzelfde moment grote initiatieven voor elektrolyse zijn, dan nemen we die mee bij systeemanalyses.
4.3.8	Indiener noemt de brief van 4 maart 2024, die het definitieve PEH aan de Tweede Kamer aanbiedt. Daarin staat onderaan blz. 2: "Als we eerder programmatisch in plaats van project voor project over ruimte nadenken, kunnen we ook slim combineren. Bijvoorbeeld door elektrolyzers te clusteren in industrieclusters in plaats van losse elektrolyzers door het land te verspreiden. Daardoor zal minder ruimte nodig zijn, gaan we efficiënter om met netcapaciteit en zullen ook minder aparte ruimtelijke procedures los van elkaar uitgevoerd hoeven te worden." Dit is volgens indiener dus ook een reden voor bouw op de Maasvlakte/Europoort.	Voor de bundeling van functies kan het industrieel havengebied een goede locatie zijn voor de aanlandingen wind op zee en grote elektrolyzers. Maar er zijn nog veel onzekerheden over de ontwikkeling van het toekomstige energiesysteem. De opgave is groot en er is weinig ruimte, ook in het industrieel havengebied. Daarom onderzoekt het programma ook mogelijke aansluitlocaties daarbuiten. Op basis van Programma VAWOZ ontstaat een beeld van kansrijke locaties voor elektrolyse op grote schaal. En ook van de functie van spreiding van elektrolysecapaciteit over de regio's. Daarin wegen we de impact op de omgeving ook mee.
4.3.10	Indiener wil meedoen met de studie naar de variant voor kabels en leidingen in de Delta Rhine Corridor. Indiener heeft hier leidingen liggen. Dit is al aangegeven in een brief van 4-7-2023 aan Bureau Energieprojecten met kenmerk infra/AMI/LM/0 4-07 -2023'	Voor het Programma VAWOZ is het tracé van de DRC een belangrijke voorwaarde in deze regio. De onderzoeken naar de tracés gebeuren vooral binnen DRC. Programma VAWOZ en de DRC blijven afstemmen in de tweede fase van het VAWOZ-effectenonderzoek, tot aan het uiteindelijke besluit.
4.3.11	Indiener zegt dat bij het tracé via Hoek van Holland aandacht moet zijn voor de transportleiding van indiener die tussen de N223 en de Nieuwe Waterweg ligt. Ook moet er aandacht zijn voor de transportleidingen op de Maasvlakte. Het tracé dat via Oostvoorne naar Europoort loopt kruist op meerdere locaties transportleidingen van indiener. Bij de Delta Rhine Corridor en langs de A15 liggen meerdere leidingen van indiener. In het voortraject moet duidelijk zijn hoe die leidingen gekruist worden.	We nemen dit voorstel mee in het onderzoek.

4.3.12	Indiener zegt dat de agrarische sector een bepaalde hoeveelheid ruimte nodig heeft voor de overgang naar duurzame landbouw. De bouw van een elektrolyser en een converterstation en de (ondergrondse) infrastructuur zullen leiden tot veel minder ruimte voor landbouw.	De impact op de omgeving, zoals op natuur en landbouw, is onderdeel van het onderzoek en de integrale afweging om tot de meest kansrijke alternatieven te komen.
4.3.13	Indiener zegt dat de gemeente Nissewaard een zogenaamde new-town is. Dat betekent dat de gemeente aan het begin staat van een grote vervangingsopgave. Dat komt bovenop de woningbouwopgave en de energietransitie. Met de plannen, die in het langjarige programma Nissewaard naar 2040 staan, wil de gemeente al die opgaven goed aanpakken. Indiener vraagt of ze die plannen kunnen uitvoeren.	In de gemeente spelen inderdaad meerdere ambities voor de toekomst. Met 'Nissewaard naar 2040' wordt getracht om de verschillende bouwstenen goed in te zetten. Dat zal met name voor de uitvoeringsfase belangrijk zijn. We blijven daarom graag met de gemeente in gesprek om de kansen hiervoor te verkennen. Meer algemeen is de impact van het Programma VAWOZ op de omgeving, zoals op natuur en landbouw, onderdeel van het onderzoek en de integrale afweging om tot de meest kansrijke VAWOZ alternatieven te komen.
4.3.14	Indiener zegt dat op Voorne Putten behoefte is aan nieuw bedrijventerrein. In Spijkenisse is vooral het bedrijventerrein Halfweg – Molenwatering in beeld voor uitbreiding. Dat terrein valt binnen de grenzen van de zoeklocatie voor de waterstoffabriek. Indiener wil dat uitbreiding van de bedrijventerreinen mogelijk blijft.	Ook bestaande plannen zijn onderdeel van de afweging van de verschillende opties.
4.3.15	Indiener vindt een goede ruimtelijke en landschappelijke inpassing belangrijk van een mogelijke elektrolyser in het open gebied. Indiener wijst op de plannen voor de landschappelijke inpassing van de uitbreiding van het huidige verdeelstation. Daarvan loopt de bestemmingsplanprocedure nu.	De uitbreiding van het huidige verdeelstation staat los van een mogelijke VAWOZ-aanlanding. Deze uitbreiding is van belang om de regio van elektriciteit te voorzien. VAWOZ onderzoekt de (on)mogelijkheden van plaatsing van een converterstation en een elektrolyser. De wens van de omgeving om het open gebied rondom Simonshaven te behouden nemen we mee in de integrale afweging.
4.3.16	Indiener ziet een (gedeeltelijke) overlap in één van de aanlandings- en offshore routes van Programma VAWOZ met de route die KGG vaststelde voor het Aramis-project (op figuur 4-1 van de concept NRD aangeduid met "Midden"), waaronder de waterstofaanlandingslocatie op de Tweede Maasvlakte. Indiener verwacht dat het, in het kader van de VAWOZ beoogde project, invloed kan hebben op de infrastructuur van Aramis. Negatieve interferentie van de nieuw te onderzoeken route(s) met de Aramis infrastructuur moeten we voorkomen. En een ophoping van effecten van de aanleg en het gebruik van de VAWOZ-route met de infrastructuur van Aramis moeten we goed in beeld brengen. De concept NRD gaat hier niet op in. Aandachtspunten zijn veiligheid van de infrastructuur en de beschikbare ruimte, zowel fysieke ruimte als milieuruimte. Zo moet er bijvoorbeeld genoeg ruimte zijn tussen de nieuwe leiding en de Aramis leiding (bij de aanleg en het onderhoud van de kabels en leidingen). Voor het Aramis project vinden wij het belangrijk dat de infrastructuur op de Noordzee toekomstgericht, veilig en efficiënt wordt aangelegd. Wij zijn daarom ook voor een infrastructuur corridor. Het is wel belangrijk dat er onderzoek komt om vast te stellen of dit haalbaar is. Indiener vraagt daarom rekening te houden met of onderzoek te doen naar de afstand	Vanuit Programma VAWOZ onderstrepen we het belang van het inpassen van de infrastructuur op de Noordzee op een toekomstgerichte, veilige en efficiënte manier. We nemen deze inbreng mee in het onderzoek. Over mogelijke interferentie met Aramis stemmen we af.

	die nodig is tussen de toekomstige VAWOZ-route (kabels en leidingen) en de Aramis-infrastructuur, en mogelijk andere negatieve inmenging op de Aramis-infrastructuur.	
4.3.17	Indiener vraagt om rekening te houden met mogelijke regionale en lokale initiatieven die aansluitcapaciteit op het hoogspanningsstation vragen. Indiener is blij dat we de toekomstige stroomvraag van de glastuinbouw meenemen in de systeem-integratieanalyse. De aanlanding van windenergie op zee moet er niet voor zorgen dat er overbelasting van het net ontstaat. Dit heeft grote economische gevolgen voor lokale ondernemers.	Invoeding van wind op zee (op 380 kV) heeft geen impact op de lagere netvlakken. Het maakt namelijk geen gebruik van het 150 kV netwerk, maar alleen van het hoger liggende 380kV-netwerk. Wind op zee zorgt daarom niet voor extra transport over het 150 kV netwerk en heeft daarom geen impact op de beschikbare capaciteit voor lokale initiatieven.
4.3.18	Indiener vraagt hoe dit plan zich verhoudt tot de NPLG-doelstellingen van de provincie Zuid-Holland op Voorne- Putten.	Op dit moment is het vooral een onderzoek. Als deze opgave ook een plek krijgt in het plangebied van het NPLG, dan ligt het voor de hand om te kijken in hoeverre we de verschillende opgaven kunnen combineren.
4.3.19	Indiener vraagt om de installaties niet in Nissewaard te plaatsen, onder meer omdat Nissewaard voor meerdere (vastgestelde) opgaven en beleidsdoelen staat. Denk bijvoorbeeld aan de energietransitie, bescherming van natuur en versterking van de agrarische sector. De voorgestelde ideeën kunnen botsen met deze doelstellingen en het realiseren van andere belangrijke projecten bemoeilijken.	Zoals indiener zelf ook al stelt, moet ook Nissewaard de transitie naar duurzame energie maken. Dit soort voorzieningen zijn daarvoor noodzakelijk. Als uit het onderzoek blijkt dat de gemeente Nissewaard hiervoor een goede plek is, biedt dit juist ook kansen om ook nog andere opgaven vorm te geven. In de vervolgonderzoeken bekijken we de verschillende effecten verder.
4.3.20	Indiener zegt dat haar belangen geraakt kunnen worden tijdens de aanlegfase. Dit komt door de aanwezigheid van ondergrondse en bovengrondse bezittingen van het waterbedrijf en leidingkruisingen en parallellegging met drinkwater- of industriewatertransportleidingen. Dit vraagt altijd toetsing en akkoord van indiener.	In de concept NRD staat het voorstel voor verder te onderzoeken routes en locaties. Deze moeten we verder uitwerken voordat raakvlakken met andere kabels en leidingen duidelijk worden. Dit onderzoek gebeurt op het moment dat het Programma VAWOZ resulteert in concrete projecten. Dan vindt ook afstemming plaats met beheerders van kabels en leidingen, zoals waterbedrijven.
4.3.21	Indiener geeft aandachtspunten bij beheer en onderhoud van leidingen van het waterbedrijf in de nabijheid van kabelverbindingen of waterstofverbindingen. 1. Niet duidelijk is welke voorwaarden TenneT hanteert indien Evides werkzaamheden aan haar leidingen uitvoert in directe nabijheid van de nieuwe hoogspanningsverbinding of waterstofverbindingen. 2. Bij grondroerende werkzaamheden van Evides in de nabijheid van de 380kV-hoogspanningsverbinding of waterstofverbindingen zal de leidingexploitant (TenneT) extra veiligheidsmaatregelen opleggen. Het is niet duidelijk welke extra maatregelen dit zijn en voor wie de bijbehorende meerkosten zijn. De elektrische en thermische beïnvloeding van de Evides-leidingen als gevolg van de aanwezigheid van de 380kV-hoogspanningsverbinding dienen te worden getoetst in het voortraject alvorens tot ontwerp wordt overgegaan. De belangen van Evides dienen, mede aan de hand van de geldende normen en eisen, in een zo vroeg mogelijk stadium te worden betrokken bij de tracékeuze' 3. Tot slot maakt Evides zich zorgen over de vraag of het in de toekomstige situatie nog mogelijk is om nieuwe aansluitingen te maken op de bestaande drinkwater- en industriewaterleidingen. Ook hierbij is niet duidelijk voor wie de eventuele meerkosten zijn.	Veiligheid is van het grootste belang. Daarom zal per situatie bekeken moeten worden hoe werkzaamheden aan assets van derden veilig uitgevoerd kunnen worden in de omgeving van een in bedrijf zijnde (ondergrondse) hoogspanningsverbinding (vice versa). De specifieke situatie is daarbij relevant en bepalend voor de mogelijkheden en de dan te stellen (maatwerk) voorwaarden, afstanden en uitvoeringsmethoden. Die situaties zijn in dit stadium van het Programma VAWOZ nog niet bekend. Ook is nog niet duidelijk welke te onderzoeken routes daadwerkelijk resulteren in concrete projecten. Hetzelfde geldt voor de realisatie van nieuwe aansluitingen. Overigens blijkt uit de dagelijkse praktijk dat er veel werkzaamheden op veilige wijze mogelijk zijn. De mogelijke onderlinge raakvlakken worden in een verder stadium van het project bekend. Dit zal volgen nadat voorkeurstracés bekend zijn en vervolgens verder uitgewerkt worden. Daaropvolgend vindt ook de afstemming plaats met de kabel- en leidingbeheerders die naar voren komen o.b.v. de KLIC-gegevens. TenneT voert altijd EMC-studies uit conform de daarvoor geldende normeringen om vast te stellen of er sprake is van ontoelaatbare beïnvloeding. De resultaten en aanbevelingen van een EMC detailstudie worden nader besproken met de

		<p>desbetreffende asseteigenaar. Indien mogelijke ontoelaatbare beïnvloeding op een object ontstaat na de inbedrijfname van de nieuwe hoogspanningsverbinding, zal een passende oplossing worden gezocht met de eigenaar / beheerder van het desbetreffende object. Indien mitigerende maatregelen getroffen moeten worden, zal dit eveneens besproken worden en zullen de kosten hiervan vergoed worden door TenneT.</p> <p>De indiener spreekt over 380kV-(wisselstroom)verbindingen. Daar is inderdaad sprake van in geval van de verbinding tussen het converterstation op land en het hoogspanningsstation op land waar op aangesloten wordt. De ondergrondse hoogspanningsverbindingen vanaf het platform op zee naar het converterstation op land worden bij een 2GW net op zee-project uitgevoerd als een 525kV-gelijkstroomverbinding. Overigens is TenneT geen beheerder van het waterstofnetwerk. Dat is Gasunie.</p>
4.3.22	<p>Indiener signaleert dat de Haringvlietdam voor de gemeente Voorne aan Zee een regionaal zoekgebied is voor windenergie. Indiener benadrukt dat voorkomen moet worden dat de mogelijke komst van een kabeltracé invloed heeft op de realisatie en exploitatie van windturbines op deze locatie. Daarnaast beperkt de aanleg van kabels de mogelijkheden voor duurzame energie op de eilanden. De ruimte om deze opgave te vervullen is al beperkt, gelet op de waarden van het open landschap en de invulling van andere opgaves zoals woningbouw. Dit vraagt om een gezamenlijke afweging met de stakeholders over de te maken keuzes voor de rol die deze regio vervult in de transitie van duurzame energie;</p>	<p>Momenteel zijn er verschillende opgaves in Nederland, die allemaal veel ruimte vragen, een daarvan is de energietransitie. De opgave om duurzame energie op te wekken en bij alle huishoudens en bedrijven in Nederland te krijgen is groot.</p> <p>Het is belangrijk om de verschillende opgaves zoveel mogelijk integraal te beschouwen, zodat er weloverwogen afwegingen gemaakt kunnen worden, zodat beschikbare ruimte zo goed mogelijk kan worden ingevuld.</p> <p>. In de vervolgstappen zullen stakeholders nadrukkelijk betrokken worden.</p>
4.3.23	<p>Indiener heeft in een reactie NMZH/20230706-025 een reactie geven op het voornemen en voorstel voor participatie voor de aanleg van buisleidingen (Delta Rhine Corridor) voor het transport van waterstof, aardgas, CO₂, ammoniak, LPG, propeen en meerdere ondergrondse gelijkstroomverbindingen. Aangezien de samenhang met deze corridor relevant is voor deze concept NRD verwijst indiener naar deze reactie en verzoekt deze als integraal onderdeel te zien van deze reactie op de concept NRD.</p>	<p>Van de reactie - net als andere relevante reacties op de DRC - wordt kennisgenomen.</p>
4.3.24	<p>Indiener geeft aan dat In 2023 voor verschillende Zuid-Hollandse regio's regionale bedrijventerreinen strategieën zijn vastgesteld. De beschikbare ruimte op bestaande terreinen, en voor nieuwe uitbreidingen daarvan is beperkt. Indiener verzoekt om de ruimtevraag vanuit aanlandlocaties waar nodig af te stemmen op de vastgestelde regionale bedrijventerreinenstrategieën, zoals die voor de Metropoolregio Rotterdam Den Haag en Zuid-Holland Zuid.</p>	<p>VAWOZ is zich bewust van de ruimtelijke opgaven, en heeft de opgaven voor bedrijventerreinen in Zuid-Holland in beeld.</p> <p>VAWOZ werkt nauw samen met o.a. NOVEX-Rotterdamse haven en NOVEX zuidelijke Randstad, waarin de genoemde strategieën een plek hebben.</p>
4.3.25	<p>Indiener ziet vanuit ruimtelijk perspectief een belangrijke relatie met de uitwerking van het ontwikkelperspectief NOVEX, die in opmaat naar de Nota Ruimte structurerende keuzes gaat opleveren voor dit deel van Nederland. Keuzes die mogelijk ook impact kunnen gaan hebben op het Programma VAWOZ. Indiener verzoekt dan ook om vanuit</p>	<p>Het programma onderzoekt locaties die vallen binnen verschillende NOVEX gebieden. Bij het integraal afwegen van de verschillende opties is het inderdaad goed om NOVEX ontwikkelingen te betrekken.</p>

	het Programma VAWOZ aan te haken bij NOVEX, zodat voldoende ruimte voor het nieuwe energiesysteem wordt gereserveerd.	
4.3.26	Indiener signaleert dat door de provincie al veel geld is uitgegeven om waardevol weidevogel gebied te creëren. Deels op gebied van Staatsbosbeheer en deels op gronden van agrarisch ondernemers die vanuit het collectief ZHE een anlb pakket afgesloten hebben. Zie ook rapport van vd Goes en Groot welke resultaten de inspanningen hebben opgeleverd. Rapport kan nagezonden worden, maar is bekend bij provincie onder “G&G-rapport 2022-192”	Bij het afwegen van de verschillende opties zullen ook de door indiener genoemde waarden worden meegenomen.
4.3.27	Indiener geeft t.a.v. energietransitie aandachtspunten mee. Indiener acht het aannemelijk dat de aanlandings- c.q. aansluitingsroute Wassenaar (WS) — Bleiswijk (BLW), althans ten dele de waterstofverbinding (in blauwe kleur) volgt, zoals deze voorts is voorzien en beschreven in het Programma Energie Hoofdstructuur (verder: PEH). De RES-regio Holland Rijnland was al in een eerder stadium van deze voorgenomen aanlandings- c.q. aansluitingsroute op de hoogte. Indien en voor zover hier van belang wordt er in dit verband nog op gewezen of de aannames die ten grondslag liggen aan het Programma VAWOZ zijn ook getoetst met de aannames die onderdeel zijn van de scenario's uit het PEH. In dit verband willen wij u voorts wijzen op de inhoud en strekking van de reactie van 20 maart 2024 van de zijde van de RES-regio, zoals die is ingediend op de ter inzage liggende concept NRD. Indien en voor zover nodig onderschrijven wij de inhoud en strekking van deze voornoemde reactie van 20 maart 2024 van de zijde van de RES-regio Holland Rijnland.	De inzichten en uitgangspunten van het PEH vormen input voor de systeemanalyse en onderzoeken van het Programma VAWOZ
4.3.28	Indiener vraagt aandacht voor de strandvisie voor de Wassenaarse Slag waaraan in nauwe samenwerking met ondernemers rondom het strand en betrokkenen wordt gewerkt. Voor de Wassenaarse Slag kiest indiener voor het behoud van een uniek familiestrand met meer ruimte voor recreatie voor onze bezoekers, maar ook voor bescherming van het duin- en kustgebied in de te maken keuzen door de gemeenteraad. De VAWOZ plannen waren onbekend en moeten aansluiten bij de strandvisie. Indiener hecht eraan dat rekening wordt gehouden met de genoemde zwaarwegende belangen en aansluiten bij onze visie op dit kustgebied. Indiener betreurt het dat het ministerie geen bestuurlijk contact heeft gezocht en dat zij vooraf niet op de hoogte waren van deze beleidsontwikkeling.	Inmiddels is dit contact gelegd en zal dit aandachtspunt worden besproken, zodat het kan worden meegenomen in de integrale afweging.
4.3.29	Indiener vraagt om in het Programma VAWOZ rekening te houden met de integrale ontwikkeling van de haven in relatie tot het direct omliggend gebied, zoals in het ontwikkelperspectief voor NOVEX-gebied Rotterdamse Haven is beschreven. Het ontwikkelperspectief richt zich op 2050 en het transitiepad daar naartoe. De balansgedachte (transitie in balans met maatschappelijke opgaven in de omgeving) staat hierin centraal. Dit is met het oog op de ruimtelijke en milieu-impact van verschillende ontwikkelingen van groot belang. In paragraaf 2.4.3 staat dat expliciet wordt gekeken naar de effecten die het gevolg zijn van de aanleg van een nieuwe verbinding, in combinatie met bestaande en toekomstige	Het programma onderzoekt locaties die vallen binnen verschillende NOVEX gebieden. Bij het integraal afwegen van de verschillende opties zal ook aan deze NOVEX perspectieven worden getoetst. Er vindt regelmatig afstemming plaats tussen de verschillende programma's. M.b.t. toekomstige activiteiten worden nog te realiseren plannen en projecten meegenomen in de autonome ontwikkeling als de besluitvormingsprocedure van deze projecten is doorlopen. Ook worden plannen en projecten meegenomen die in procedure zijn, of waarvoor besluitvorming verwacht wordt vóór of parallel aan de besluitvorming van Programma VAWOZ. Deze ontwikkelingen zijn relevant als ze effecten hebben op hetzelfde (plan- of studie)

	<p>druk op de omgevingskwaliteit (cumulatie). In de regio spelen verschillende ontwikkelingen zoals ammoniakop- en overslag, munitieopslag en mogelijke kerncentrales. Welke (toekomstige) activiteiten worden betrokken in het kader van bestaande en toekomstige druk op de omgevingskwaliteit?</p> <p>Indiener vraagt of het ontwikkelperspectief dat gemaakt is voor NOVEX-gebied Rotterdamse Haven, wordt meegenomen.</p>	<p>gebied en op dezelfde functies en aspecten als de verbindingen binnen Programma VAWOZ.</p>
4.3.30	<p>Indiener geeft aan dat in het onderzoek betreffende tracés en locatie voor aanlanding in het Rotterdamse havengebied rekening gehouden dient te worden met het proces voor de nieuw te bouwen kerncentrales. De Eerste Maasvlakte is een van de twee locaties die al onderdeel uitmaken van de ruimtelijke procedure. Op 23 februari 2024 is voor deze procedure het Voornemen en voorstel voor participatie gepubliceerd. In het hoofddocument en met name in de bijlage wordt stilgestaan bij deze ontwikkeling. Indiener geeft aan dat de twee in samenhang worden gezien vanuit energiesysteem perspectief een absolute noodzaak is.</p>	<p>De samenloop met kernenergie wordt inderdaad in het effectonderzoek – en in het bijzonder de energiesysteemanalyse – meegenomen.</p>
4.3.31	<p>Indiener merkt op dat dit plan (gedeeltelijk) gaat over een exportproduct via de Delta Rhine Corridor naar onze buurlanden, en niet over het energiegebruik in Nederland zelf. Indiener geeft aan dat de productie van exportproducten past binnen de huidige industrie van het Botlekgebied, en niet in de open ruimte van Voorne-Putten.</p>	<p>Bij de inspanningen voor een duurzamer energievoorziening gaat het om het landelijke energiesysteem. Wind op zee maakt daar een belangrijk onderdeel van uit, maar dat is niet de enige bron. Het Nederlandse energienet staat op haar beurt weer in verbinding met ook internationale netwerken, om mogelijkheden te hebben voor export en ook import van energie, wanneer dat voor de energievoorziening nodig is.</p>
4.3.33	<p>Indiener geeft aan dat voor een leidingtracé voor een elektriciteitskabel voor hoogspanning een bepaald ruimtebeslag geldt (bijvoorbeeld kabeltracé Luchterduinen Inpassingsplan vastgesteld 20 november 2012) dat onbebouwd dient te blijven. Gegeven de vele (woning) bouwontwikkelingen binnen de gemeenten in het werkgebied West-Holland, kan indiener zich voorstellen dat inpassing van een dergelijk leidingtracé voor de betrokken gemeenten op specifieke locaties best een uitdaging kan gaan vormen. Indiener merkt op dat naast de mogelijkheid dat er wellicht betere routes denkbaar kunnen zijn, die nu niet worden onderzocht, gaanwellicht ook meekoppel-kansen verloren.</p>	<p>Het ruimtebeslag dat onbebouwd dient te blijven wordt in de Zakelijk Recht Overeenkomst geregeld, die TenneT met de grondeigenaar sluit. De breedte hiervan is in de concept NRD genoemd: bij een open ontgraving van een gelijkstroomverbinding geldt een ZRO-strook van 7 meter en bij een boring 11 meter.</p> <p>Het klopt dat andere ontwikkelingen zoals bestaande woningen en woningbouwontwikkelingen een belemmering kunnen vormen voor een nieuwe hoogspanningsverbinding (en vice versa). Dit zijn onderwerpen die daarom betrokken worden in het onderzoek, naast tal van andere onderwerpen. De te onderzoeken routes die in de concept NRD zijn opgenomen zijn nog routes op hoofdlijnen. In het verdere onderzoek wordt in detail gekeken naar de routes, waarbij het mogelijk is dat zich op bepaalde plekken, alles afwegende, kansen voor kunnen doen voor een betere route. Volledig andere routes zijn na het vaststellen van de NRD minder voor de hand liggend. De NRD beschrijft namelijk wat er in het vervolg van Programma VAWOZ wordt onderzocht. Tijdens de terinzagelegging van de concept NRD was het voor iedereen mogelijk om suggesties voor andere te onderzoeken routes te doen. Na vaststelling van de NRD ligt de scope waar het verdere onderzoek zich op richt op hoofdlijnen dus vast.</p>
4.3.34	<p>Indiener geeft aan dat er momenteel geen ruimte is in Europoort voor een converterstation. Aangegeven in groeidocument (paragraaf 5.5.3.) wordt dat het lastiger is om de elektriciteit te 'vervoeren' van het hoogspanningsstation naar de elektrolyse</p>	<p>Bij alle potentiële aanlandlocaties van het Programma VAWOZ onderzoeken we in een straal van 6 kilometer rondom het aan te sluiten hoogspanningsstation naar locaties voor een converter én naar de mogelijkheden voor een elektrolyser. Een</p>

	<p>vanwege het kruisen van de Nieuwe Waterweg. Indiener geeft echter aan dat de complexiteit van het kruisen van de vaarweg alleen voor de aanlegfase en niet voor de gebruiksfase geldt. Ten aanzien van het zoekgebied Simonshaven (paragraaf 5.5.4 van het groeidocument) wil indiener nog aanvullen dat vanwege de ligging van dit hoogspanningsstation nabij Botlek-Vondelingenplaat de mogelijkheid zich voordoet om te verkennen of een elektrolyser in dat deel van haven gerealiseerd kan worden zodat daarmee een bijdrage geleverd kan worden aan de energietransitie van het HIC.</p>	<p>aansluiting in een straal van 6 kilometer is noodzakelijk vanwege elektrotechnische aspecten (zoals het voorkomen van blindstroom). Voorzover de bedoelde locatie bij Botlek-Vondelingenplaat binnen deze afstand ligt, wordt deze meegenomen in het onderzoek. Daarvoor zijn meerdere criteria in afweging. Die criteria worden voor de onderzochte locaties later in het onderzoek integraal afgewogen.</p>
4.3.35	<p>Indiener geeft aan dat in december 2023 het ontwikkelperspectief Rotterdamse haven is vastgesteld en gepubliceerd. Hier werd uitgesproken dat de Rotterdamse haven dé plek is om de transitie vorm te geven waarin de integrale benadering van complexe vraagstukken centraal staat. Dit gaat in het vervolg van 2024 verder invulling krijgen in de vorm van een uitvoeringsagenda en regionale investeringsagenda. Dit zal onder andere gebeuren door met alle partijen een beter beeld te krijgen van de toekomstige ruimtevragers, het eerder aangehaalde PEH is daarbij een belangrijk onderdeel. Naast het identificeren van de ruimtevragers zal het ook gaan over het efficiënt benutten van de beschikbare ruimte in de haven en de mogelijkheid van zeevaartse uitbreiding als niet alle noodzakelijke ruimtevraag geacommodeerd kan worden. Hierbij speelt ook de factor tijd een belangrijke rol, niet alles kan tegelijkertijd. Dit vraagt dan ook om planning en prioritering. Met andere woorden de uitwerking van het ontwikkelperspectief NOVEX gaat in opmaat naar de Nota Ruimte structurende keuzes opleveren voor dit deel van Nederland. Indiener geeft aan dat deze keuzes mogelijk ook impact kunnen gaan hebben op het Programma VAWOZ. Indiener verzoekt dan ook om vanuit het Programma VAWOZ aan te haken bij NOVEX en de keuzes die daaruit volgen te betrekken bij het Programma VAWOZ en bijbehorende onderzoeken.</p>	<p>Het klopt dat er ook gekeken wordt naar mogelijkheden voor zeevaartse uitbreiding van de Rotterdamse Haven binnen NOVEX. Het Programma VAWOZ probeert goed bij deze beschouwingen aangesloten te zijn, onder meer in het kader van NOVEX haven en de uitkomsten mee te wegen in de uiteindelijke besluitvorming.</p>
4.3.36	<p>Indiener vraagt aandacht voor haar belang van duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening.</p>	<p>Dit belang wordt meegewogen in de onderzoeken naar de effecten van de routes en locaties van het Programma VAWOZ . De samenhang en de impact daarvan op uw huidige en toekomstige winningen zijn daar onderdeel van.</p>
4.3.37	<p>Indiener adviseert om te kiezen voor aanlanding op plaatsen waar al verharding aanwezig is en om tracés zo veel mogelijk te bundelen, ook met bestaande kabeltrajecten en aanlandingspunten, om het aantal aanlandingspunten te beperken. Indiener geeft aan dat het slim bundelen van meerdere kabels in één tracé meestal minder schade oplevert aan kwetsbare natuurwaarden.</p>	<p>Het streven is (tijdelijke) effecten op natuurgebieden en natuurwaarden te beperken. Welke maatregelen hiervoor in aanmerking komen, hangt onder meer van de lokale situatie af. Het gebruikmaken van reeds verharde locaties (waar zich geen natuur bevindt) en/of het bundelen van tracés kunnen geschikte oplossingen zijn om de effecten te verminderen. Het is echter wel zo dat het aan land brengen van grote volumes aan duurzame energie vraagt om dit te spreiden over aanlandlocaties in Nederland, nabij de energieclusters waar grote energievraag aanwezig is.</p>

COLOFON

Programma VAWOZ 2031-2040

Datum

27-09-2024

Status

Definitief

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 264
6800 AG Arnhem
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com

BRO B.V.

Rijnspoorplein 38
1018 TX Amsterdam
+31 (0)20 506 19 99

www.bro.nl

CE Delft B.V.

Oude Delft 180
2611 HH Delft
+31 (0)15-2150150

www.ce.nl

Pondera Consult B.V.

Postbus 919
6800 AX Arnhem
Nederland
+31 (0)88 7663 372

www.ponderaconsult.com